

*„Új könyvtár virul itt,
tele rendbe rakott tudománnyal.
Fontos, hogy mindent nyitva találj odabent.”*

Tudomány és kutatás a Klimo Könyvtárban

A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 13.

*„Új könyvtár virul itt, tele rendbe rakott tudománnyal.
Fontos, hogy mindent nyitva találj odabent.”*

TUDOMÁNY ÉS KUTATÁS
A 240 ÉVES KLIMO KÖNYVTÁRBAN

A 2014. október 16–17-én rendezett jubileumi
tudományos konferencia tanulmányai

Szerkesztette:
Dezső Krisztina – Molnár Dávid – Schmelczer-Pohánka Éva

Pécs, 2016

A kötet megjelenését támogatta:

Pécsi Egyházmegye

Pécsi Tudományegyetem

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Borítóterv: Gergely Zsuzsanna

Olvasószerkesztő: Fekete Ágnes

Kiadja a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
és a Pécsi Egyházmegye.

Felelős kiadó: Dr. Fischerné Dr. Dárdai Ágnes és Dr. Udvardy György

Nyomdai előkészítés: Virágmandula Kft.

Felelős vezető: a Kft. ügyvezetője
www.mandulavirag.hu

ISBN (print): 978-963-429-059-9

ISBN (pdf): 978-963-429-063-6

ISBN (epub): 978-963-429-060-5

ISBN (mobi): 978-963-429-061-2

ISBN (html): 978-963-429-062-9

ISSN: 1587-5202

© Szerkesztők és szerzők

© Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

© Pécsi Egyházmegye

TARTALOMJEGYZÉK

Ajánló (Dr. Fischerné Dr. Dárdai Ágnes).....	7
Köszöntő (Dr. Udvardy György)	9
KÖNYVTÁRTÖRTÉNET – A PÉCSI KÖNYVKULTÚRA A 18–19. SZÁZADBAN.....	11
Monok István: A könyvtárak nyilvánossága a 16–18. században.....	13
Schmelcz-Pohánka Éva: „Mennyire szép odabent! Mily nagy a hírneve kint!” A pécsi püspöki bibliotéka alapításának korabeli ismertetései és recepciói.....	25
H. Simon Katalin: A Szombathelyi Püspökség szerepvállalása Szombathely kulturális életében a 18. század végén.....	47
Kocsis Éva: Mátyás Flórián kutatásai és könyvtára Pécsen.....	61
Gergely Zsuzsanna: Illustrationes – Régi könyves metszetgyűjtemény	89
OKTATÁS- ÉS MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET	97
F. Dárdai Ágnes: Pécsi vonatkozású történelemtankönyvek a Pécsi Püspöki Joglyceumban (1865–1922).....	99
Egyed Emese: A fegyelmezett világ munkása. Daniele Concina a színjátszás veszedelméről.....	113
Boda Miklós: Az Erzsébet Tudományegyetem Könyvtára Balogh Károly (1879–1944) irodalomtörténész és műfordító életében....	129
JOG- ÉS HADTÖRTÉNET.....	147
Kiss Gábor: A 19–20. század kánonjogi műveltsége Pécsen	149
Pókecz Kovács Attila: Huszty István <i>Jurisprudentia Practicájának</i> hatása a 18. századi jogi oktatásra.....	163
Tegzes Ferenc: A <i>Világháború Heti Postája</i> képanyaga. Egy újabb érték a Klimó Könyvtár kincses ládjából.....	177
IRODALOMTUDOMÁNY.....	199
Maczák Ibolya: A méhkirálynő édes uralma. Esterházy Krisztina Jozefa felett mondott temetési beszéd a Klimó Könyvtárban.....	201
Nagy Imre: Az Olvasó, a Cenzor, a Könyvek és „egy gonosz lelkű Pap” (Szerzői szerepek Alexovics Vazul A ‘Könyvek’ Szabados Olvasásáról című könyvében)	209
Hartvig Gabriella – Jankovits László: A bárd és a magyarok. Michael Denis <i>Protepticónja</i> a Klimó Könyvtárban.....	217
A KLIMO KÖNYVTÁR TÖRTÉNETÉHEZ KAPCSOLHATÓ SZEMÉLYEK	243
Borsy Judit: Koller József nagyprépost francia kapcsolatai. Francia levelek a Klimó Könyvtárban.....	245

Hencz Enikő: Mit ajánlhatott Dobai Székely Sámuel Klimó György pécsi püspöknek? Dobai Székely Sámuel könyvtárának kínálata.....	267
T. Papp Zsófia: Agyich István kéziratos versei a Klimó Könyvtárban. <i>Ille vir est, quem Phoebus amat, cui Pallas amica est</i>	277
TÖRTÉNETTUDOMÁNY.....	321
Nagy János: Baranya vármegye követei az 1751. évi országgyűlésen	323
Vitári-Weber Adrienn: Egy főpapi magángyűjteménytől a (nyilvános) múzeum felé. A pécsi püspöki könyvtár numizmatikai gyűjteménye a kezdetektől 1918-ig	335
A KÖTET SZERZŐI.....	385

T. Papp Zsófia

Agyich István kéziratos versei a Klimo Könyvtárban *Ille vir est, quem Phoebus amat, cui Pallas amica est...*

Agyich István kanonok (1730–1789) kéziratos verseit korábban azon a konferencián volt alkalmam bemutatni, amelyet 2012 tavaszán a horvátországi Vinkovci és Drenovci városában rendeztek.¹

Először is szeretném kifejezni azt a hálát, amellyel Móró Mária Anna munkájáért tartozom, valamint köszönetemet Anica Bilić-nek, Frankovics Györgynek, Zita Jukićnak, Schmelcz-Pohánka Évának, Stjepan Sršannak és Szelestei Nagy Lászlónak.²

Mielőtt Agyich István kéziratos fennmaradt verseinek ismertetését elkezdeném, vissza kell kanyarodnom a nyomtatásban megjelent versekhez.³ Ezzel kap-

¹ A Horvát Tudományos Akadémia (HAZU) által rendezett konferencia 2012. április 19–20-án volt; 2012. december 6-án leadott munkám megjelenéséről 2015 augusztusában kaptam a legújabb információt, Kristina Katalinić horvát fordítótól, eszerint 2015 végén vagy 2016 elején jelenne meg; jelen írás annak a cikknek jelentősen kibővített változata. Az alcímben szereplő verssor: TÓTH 2009. 292.: Szerdahely Vizer Ádámhoz intézett versének egy sora, Agyich Istvánt említve.

Drenovci filiája volt Rajevo Selo (a forrásokban Rajevoszelo, Rajevo Szello, Raevosello, Raevoszello), költőnk szülőfaluja, 1807-ig önálló település; ma közigazgatásilag Drenovcihoz tartozik. A konferencia keretében rendezett buszkiránduláson keresztülmentünk a Szávához, azaz Horvátország és Bosznia-Hercegovina határához közel fekvő falun, amelynek temploma megérdemelne egy Agyich-emléktáblát. HORÁNYI, 1795. 46.; KOLLER 1804. Tab. X.; AIGL 1838. 114–116.; BRÜSZTLE 1876. II. 515., 517.; PEL PKL MGLT Fasc. CCI. Nr. 22. (Agyich keresztlevelének másolata). Itt jegyzem meg, hogy Koller, Aigl és Brüstle munkáját, e három alapvető baranyai egyháztörténeti művet a Pécsi Egyetemi Könyvtár által létrehozott KlimoTheca digitális gyűjteményben is elérhetjük: <http://kt.lib.pte.hu/cgi-bin/kt.cgi?konyvtar/kt06010301/index.html>; <http://kt.lib.pte.hu/cgi-bin/kt.cgi?konyvtar/kt06011201/index.html>; <http://kt.lib.pte.hu/cgi-bin/kt.cgi?konyvtar/kt03093002/index.html> [2015.02.04.]

² Móró Mária Anna levéltáros és könyvtáros (1944–2010) készítette el (Nyakas Sarolta és Fényes Miklós munkáját folytatva) az 1990-es évektől a Klimo Könyvtár kézirattárának katalógusát. MÓRÓ é. n. www.lib.pte.hu/tgyo/system/files/Kezirattar_katalogus.pdf; vö. még: www.lib.pte.hu/tgyo/tgyo-puspoki-konyvtar-kezirattar [2015.01.07.]

Anica Bilić volt az említett 2012-es horvátországi konferencia szervezője, valamint a HAZU több Agyichcsal kapcsolatos kötetének szerkesztője; Frankovics György adott hírt a konferenciáról, Vinkovciban ő fordította előadásomat, megtekinthettem konferenciaelőadásának cikkváltozatát kéziratosban (FRANKOVIĆ 2012.) és más segítségét is élvezhettem; Zita Jukić, az Eszéki Állami Levéltár munkatársa volt korábbi cikkem fordítója (PAPP 2010.); Schmelcz-Pohánka Éva a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, Történeti Gyűjtemények Osztályán volt minden kutatásomban segítségemre, korábban az ő indítványára lett Móró Mária Anna katalógusa a könyvtár honlapján hozzáférhető. Stjepan Sršan-nak, az Eszéki Állami Levéltár korábbi igazgatójának a 2000-es évek elején a BML levéltári napján Ódor Imre igazgatóval folytatott beszélgetése Agyich nyomtatásban megjelent verseiről írt cikkemnek horvát kiadását indította el; Szelestei Nagy László egy Horányi Elekhez írt Agyich-levellel ismertetett meg; a felsoroltak mellett köszönettel említem még Borsy Judit, Damásdi Zoltán, Horváth István levéltárosok segítségét. Vö. itt 3., 4. és további jegyzetekkel is.

³ PAPP 2003. Átdolgozott, kibővített változata horvát nyelven: PAPP 2010. A munkámban ismertetett 11 mű megjelent facsimile formában és Irena Galić Bešker fordításában: BILIĆ 2011. 11–144., 145–223.

csolatban fel kell idéznem Horányi Elek *Nova memoria...* című művében⁴ a kano-nok-költőről írottakat. A tudós piarista Agyich életrajza után műveinek 26 tételből álló felsorolását közölte.⁵ Ebben a Horányi-féle listában először a nyomtatásban megjelent műveket olvashatjuk 1–18. szám alatt, de a 17. számnál két vers címe látható.⁶ Horányi Elek két kivétellel (6. számú és 11. számú vers) a megjelenés évével együtt ismertette a műveket (1762–1788 között). A 19. számú tételben szintén két művet, két prózai munkát ír le,⁷ ezeket pedig „más kisebb művek” követik (20–26. számú), ahol is a 26. tétel a „*Complures inscriptiones, ac salutationes, variaque epigrammata*”, „több felirat, üdvözlő vers és különböző epigrammák” összefoglaló címet kapta. Így tehát – bár az volt a tervem, hogy a költemények számbavételével kezdjek – nem tudom megmondani, Horányi Elek pontosan hány Agyich-versről tudott.

A következő mellékletben⁸ bemutatom, hogy a Klímo Könyvtár kéziratgyűjteményében mely számok alatt, milyen Agyich-versek maradtak fenn. Ezek a művek három csoportban kaptak leltári (Ms) számot⁹ – igaz, helyenként áthúzva, újra számozva. Ez a melléklet egy 23 tételből álló lista; vannak e listában duplumok vagy majdnem-duplumok¹⁰ is; a verseket két nagyobb csoportba oszthatjuk:

1/ Ismert vagy – címük szerint – ismerősnek tűnő versek, amelyek Horányi Elek szerint megjelentek nyomtatásban (megjegyzem, ezeknek a verseknek a címét nem mindig volt könnyű egyeztetni a Horányi-lista adataival).

2/ Olyan versek, amelyek nem voltak ismerősek – egy részük hosszabb-rövidebb üdvözlő vers.

Vö. FEDELES 2011.; NAGY 2009., Agyichről: 26–28.; NAGY 2013., Agyichről a XII. fejezetben: 159–161.; SZÖRÉNYI 1993.; SZÖRÉNYI 1999a., Agyichről: 105–106.; vö. még TÓTH 2009. 292. (639. sz. jegyzet is)

⁴ HORÁNYI 1795. 46–57.; Horányi Elek Agyich-életrajza horvát nyelven, Stjepan Sršan fordításában: BILIĆ 2010. 89–95. Horányi Elek levelező kapcsolatban állt Agyich Istvánnal, mint Szelestei Nagy Lászlótlal megdtam. Vö. itt 2., 79. sz. jegyzet.

⁵ 1. sz. melléklet: Horányi Elek listájának egyszerűsített változata. Vö. PAPP 2003. 237–240., 5. sz. melléklet: ott a Horányinál olvasható címeket az addig megismert 11 mű esetében kiegészítettem a kinyomtatott cím-változatokkal és az OSZK-beli és Klímo Könyvtár-beli jelzetekkel; itt a címeket erősen rövidítettem, de a jelzeteket meghagytam.

⁶ Niczky Kristóf és Cornides Dániel halálára írt versek. Utóbbiról: SZÖRÉNYI 1999a. 106.

⁷ Mária Teréziához 1779. október 15-én a Kukojevci-i templom felszentelésekor és a ferences *Pater Franciscus* aranymiséjére készült beszéd. Kérdés, hogy valóban elhangzottak-e ezek a meglehetősen hosszú beszédek; mindkettőről tudható, hogy a helyszínen kiosztották. Ez a két beszéd megjelent facsimile formában és Stjepan Sršan fordításában: BILIĆ 2009. 57–103., 121–151.

⁸ 2. sz. melléklet: Agyich-kéziratok.

⁹ PEK TGYO Kt Ms 752–760.; 767.; 920–926.; 1048–1050. Móró Mária Anna katalógusában a versek a cím szerinti abc-rendben szerepelnek (Ms 6–27 megjelöléssel), a fent jelölt Ms-számokkal, és némely tételnél feltünteteti a régi Ms-számot is. Móró szerint mindegyik autográf, sok leírásnál címkiegészítés és más kiegészítés is található. Nem tudni biztosan, miért kaptak a költemények kb három csoportban Ms számot, azt sem, hogy miért éppen ilyen sorrendben, hiszen ez nem felel meg a művek keletkezési sorrendjének, melyet a versek több mint felénél ismerünk; a kéziratlapok mérete a besorolást bizonyára befolyásolta, az Ms 752–760 és 767 versek 35 és 39 cm közötti, tehát nagyjából folio nagyságú lapokon vannak, az Ms 920–926 és 1048–1050 versek 21 és 25 cm közötti, nagyjából quarto és octavo méretű lapokon vannak (de nem következetesen a legnagyobbtól a legkisebbig). Vö. en.wikipedia.org/wiki/Book_size [2015.01.04.]

¹⁰ Nem mindegyiknél ellenőriztem betűről betűre, hogy megegyeznek-e, de az első kettő, Ms 754/a és 754/b nem egyezik; címe szerint duplum a Ms 752. és 756.; Ms 921/1 és 921/2; Ms 922/1 és 922/2.

További – részben önkényes – felosztást is tehetünk a költemények között:

1/a: Azok a nyomtatásban megjelent művek, amelyek voltak már a kezemben: ez pontosan nyolc vers, de itt két vers is 2–2 példányban van meg, tehát hat (a kéziratok és a nyomtatott változatok összevetését később tervezem).

1/b: Azok a nyomtatásban megjelent művek, amelyekkel eddig sem a Klimó Könyvtárban, sem az Országos Széchényi Könyvtárban nem találkoztam.¹¹

2/a: Feltételezett előmunkálatok más versekhez: két, közel azonos címmel szereplő, de egymástól különböző vers (listámban 3. és 4. számú) bizonyos értelemben egy megjelent vers (listámban 5. számú, Horányinál a 2. számú) előmunkálatának tekinthető.¹²

2/b: Önálló, rövidebb versek, melyek egyértelműen a fent jelzett Horányi-lista 26. tételébe sorolhatók: ezek listámban a 10., 12., 15–16. (kutatásom elején a 15. számú kiállításban volt), 17., 18., 19., 22. számú.

A továbbiakban a kéziratos művek közül a fenti felosztás szerint az 1/b, a 2/a és 2/b csoportba tartozókat kívánom ismertetni, értelemszerűen az 1/a-ba tartozókat, tehát a már megismert kinyomtatott verseket kihagyva.

A 3. és a 4. számú vers (Ms 754/a, 754/b) közel azonos címmel olvasható, ezek: *Poëma De repressa in Slavonia peste Honoribus Illustrissimi Domini Liberi Baronis Balassa¹³ Supremi Syrmij (!) Comititis dedicata a Stephano Agyich Partus Virginei M.D.CC.LXIII.*, illetve *Poëma ob repressam in Slavonia pestem Honoribus Illustrissimi Domini Liberi Baronis Balassa supremi Syrmij (!) Comititis dicatam.*¹⁴

Az elsőként említett, 3. számú versnek (Ms 754/a) szép kéziratos címlapja is van, a fenti cím a szerző szándéka szerint tördelve szerepel a lapon, alatta négy soros mottóval. A mottó szerint az illíreket¹⁵ azelőtt a kemény Mars, most azonban a lány Apolló tartja uralma alatt; a következő sorokban Mars istent és a Múzsákat állítja szembe: a harcban szerzett tisztesség ideig-óráig él, a Múzsáktól nyert hírnév azonban örökre megmarad. A címlap utáni első oldalon a 4. számú vershez tartozó címnek egy változata is szerepel: *Poëma ob repressam in Slavonia pestem Honoribus Illustrissimi Domini Francisci Liberi Baronis Balassa honoribus (!) Dicatam.* Mindkét

¹¹ Így módomban sem volt arra, hogy összevessem ezeket a nyomtatott versekkel. Többek között ilyen, nyomtatásban megjelent, de könyvtárban eddig nem látott mű a Végh Péternek, Baranya vármegye főispánjának tiszteletére írott vers is (1. sz. melléklet, Horányinál 8. sz., 2. sz. melléklet 23. sz. vers).

¹² Igen sok kutatást igényel még az a szűk 3 oldalas, cím nélküli gyászdal (2. sz. melléklet 11. sz.), melyről nem igazán tudható, hogy került Agyich kéziratos versei közé, először a Klimó György halálára írott hosszú vers (1. sz. melléklet 5. sz.) előmunkálatának gondoltam.

¹³ Balassa Ferenc, 1772-től gróf (1736–1807), kamarás, a Helytartótanács tagja, 1762: Szerém vármegye főispánja, 1763: Szlavónia egészségügyi biztosa, majd úrbérendezési bizottságának tagja, a tartományi biztosság aligazgatója, főigazgatója, több más méltóság mellett belső titkos tanácsos, kamarai elnök, koronaőr, ugyanakkor kapja meg a kerületi biztosi címet II. Józseftől, mint Széchényi Ferenc (Zágrábi, illetve a Pécsi ker.); 1785–1790: horvát-dalmát és szlavón bán – utóbbiként ünnepli Agyich versében (1. sz. melléklet 13. sz.). FALLENBÜCHL 1988. 117.; FALLENBÜCHL 1994. 111.; vö. HORVÁTH 2012. Balassa Ferenchez Szerdahely (neve más helyen Szerdahelyi) és Zimányi is írt verset: TÓTH 2009. 304.; TÓTH 2012. 207–208.

¹⁴ Itt és a továbbiakban a rövidítések feloldásával.

¹⁵ Agyich itt és további verseiben is, ha csak lehet, beleszövi Szlavóniát, Illyria-t vagy az illíreket.

költemény tájleírással kezdődik, majd *Juno* az „ő Pannoniáját” kívánja megtekinteni, ezért száll alá az égből, mindenütt a pusztulás képét látja: elhagyott szántók, bezárt házak... Ki hinné, hogy istenek sírni is képesek:¹⁶ *Jupiter* nővére, aki felesége is egyben, sírva fakad e látványtól; később elmondja a főistennek, mit is tapasztalt. Az maga is megdöbben, majd kéri őt, ne féljen, hiszen már vége van a harcoknak; összehívja az istenek tanácsát: elég a fúriákból, elég abból, hogy hamu borítsa a földet, itt a béke ideje, Magyarország jogarát most egy olyan hatalmas királynő bírja, aki alatt aranykor jöhet el már erre a vidékre. Felmerül a poroszok ellen vívott háború, *Jupiter* azt jósolja, hogy rövidesen békét fognak kötni. Említi *Concordia* istennőt, majd váratlan fordulattal *Paris* régi ítéletét idézi fel¹⁷ a költő: *Juno (Héra)* és *Venus (Aphrodité)* ellentéte vezeti be az újabb bajokat, pestis ütötte fel a fejét, még a levegő is halálos, a füvek, a gyümölcsök is mérgezők – itt visszatér *Jupiter* korábbi mondata, ellenkező előjellel: *Nec satis hoc furiae...* A szörnyűségek leírása hosszasan folytatódik: temetetlen, megsíratatlan holtak, a tejjel halált is magukba szívó csecsemők. A halálnak, a ragálynak, a pestisnek egyaránt fekete¹⁸ a jelzője. Döntenek az istenek, a hírnök *Iris*t küldik a királynőhöz, álomlátásban adnak neki tanácsot „*Surge, age nate Dÿs*”,¹⁹ olvassuk: „*óvd meg a te polgáraidat, a közeli Szerbiában már elterjedt a pestis, Bosznia is szenved, csak a Száva hullámai választják el a te országidtől; keress hát egy férfit, aki a segítségedre lesz...*” Itt következik az ifjú Balassa Ferencnek a királynő előtt való bemutatása: e férfiú erénye még elődei virtusát is meghaladja, őt zsenge gyermekkorától *Minerva* nevelte. Halljuk is a tervet: egy árokkal kell elkülöníteni azt a területet, ahol a jövő-menő kereskedők az áruikkal esetleg a betegséget is behozzák. Ekkor fölébred a királynő, Eszterházyt²⁰ hívhatja

¹⁶ Vö. az egyik első latin költő, *Gnaeus Naevius* saját magának írt sirverse: *Mortales immortales flere si foret fas...* A négysoros vers Gellius, *Aulus: Noctes Atticae* című művében maradt fenn. BARTAL 1872. 36.

A 3. sz. mellékletben közölt könyvlistában, Agyich István könyveinek jegyzékében megtalálható Gellius műve is (10. tétel). Frankovics György említett cikkében közli ezt a jegyzéket (PEL PKL MGLT Fasc. CDLVII. T₃), megjegyzésekkel kísérvé Papanek, Peichich, Zsivics, Vitezovits (Vitezović Ritter), továbbá Valaszki (Wallaszky) könyveit, valamint a *Zakon czrkveni* című művet, legbővebben Vitezović Ritter munkájáról ír. (FRANKOVIC 2012. 4., 6., 10.; itt 3. sz. melléklet 100–101., 107., 109., 150., 147., 33., 149. tétel). A több mint 150 tételből álló *Elenchus* Agyich halála után, hagyatékának számbavételekor – de nem a többi ingóság listájával együtt – készült; a könyvek többsége latin, de van köztük magyar, olasz és horvát nyelvű is. Horvát vonatkozású munkákat is találunk, mint pl. az *Illyricum vetus et novum...* és *Iter per Poseganam Sclavoniae provinciam...* (3. sz. melléklet 66., 42. tétel). A kanonok könyvei listájában a bibliák, breviáriumok, teológiai, egyháztörténeti, retorikai munkák mellett történelmi, jogi, matematikai művekkel, nyelvtankönyvekkel (olasz és német) és verseskötetekkel is találkozunk – ez utóbbiak nagyobb részét azonban nem vették számba. Agyich csaknem haláláig gyarapíthatta könyvtárát, Katona egyik munkáját 1785-ben, barátja, Vizer háromkötetes művét 1784–1785-ben, Szerdahelyi művét 1787-ben vagy 1788-ban, Horányi könyvét 1788-ban, egykori pártfoglaltja, tanítványa, Zsivics Mátyás 10 kötetes dogmatikai munkájának első kötetét 1789-ben adták ki. (3. sz. melléklet 75., 145., 130., 63., 150. tétel.) Vö. 2., 65. sz. jegyzet.

¹⁷ A Győri Ferenc beiktatására írt versben (1. sz. melléklet 9. sz.) is szerepel *Paris* ítélete.

¹⁸ „*Atra*”, illetve „*ater*”; itt köszönöm meg Jankovits Lászlónak, hogy a konferencián felhívta figyelmemet Ovidius *Metamorphoses*-ében egy „pestis-leírásra” – ezúttal azonban nincs átvétel.

¹⁹ Vö: Publius Vergilius Maro *Aeneis*-ének VIII. éneke 60. sorból vett pár szóval (ott: *surge, age nate Deā*).

²⁰ Eszterházy Ferenc (1715–1785); Moson vármegye főispánja, kancellár, főkamrás, főudvarmester, élete végén horvát-dalmát és szlavón bán, Balassa Ferenc közvetlen elődje volt. FALLENBÜCHL 1988. 124.

magához, majd általa Balassát: Pozsonyban találja őt a királynő küldönce. Az ifjú gróf elutazik a helyszínre, itt találkozik az illírek előkelőivel, akikben egy a szándék: kövessék a királyi parancsokat... A királynő megbízottja a feladatokat is felosztja Pozsega, Szerém és Verőce vármegye, valamint Zimony városa között. A görög-római mitológiában jártas költő itt újabb szálát sző történetébe: az irigy *Venus* még mindig nem egyezik bele *Juno* akarátába, egy alsóbbrendű istennőt és általa férjét, a szelek istenét, *Aeolus*-t biztatja fel, a szelek a hullámokat felkorbácsolják, ezzel is nehezítik az árok elkészültét... Az árok kapcsán még *Romulus* és *Remus* vetélkedése is szóba kerül. Végül az istenek megbékéltetik a szeleket és elkészülhet az az árok, amely méltó a *Constantinus*-nak tulajdonított védműhöz.²¹ József, az aranykort hozó királynő örököse lesz az új *Constantinus*. Végre itt az átadási ünnepség: „*Plaudite...*” „*Tapsoljatok, ti boldog népek ... mind az ellenség, mind a pestis távol lesz tartva.*” A versbe ékelve az árok mellett felállított kő felirata következik, majd az ünneplő tömeg felkiáltásban tör ki: „*Éljen Terézia királynő, éljenek Szlavónia előkelői, éljen a mi Balassánk, éljete ti, szerencsés Camoena-k és kedvezetek a hazának.*”²²

A következő, a 4. számú vers (Ms 754/b) valamivel rövidebb, hiányzik belőle a mottó, de teljesen hasonló felépítésű. A hatodik sorban kezdődik az eltérés az előzőtől, majd a 18–20. sorban újra eltérnek, de sok az egyezés is.²³ A költemény vége felé megszorodnak a teljesen, vagy csak kevés eltéréssel megegyező sorok, vannak egy-két szótagnyi, illetve néhány szó felcserélésével létrejött eltérések. Az említett kő felirata sem egyezik szóról szóra a két költeményben – itt egy bővebb változatot olvashatunk; a vers végén lévő 5 sorból 4 azonos az előző költemény utolsó soraival.

Érdekessége még ennek a kéziratnak, hogy több más darabhoz hasonlóan hosszában ketté volt hajtva, és egy másik kézírás mellett Koller Józsefé is szerepelt a külfeten; az első felirat: *Poemata Diversa diversis in circumstantiis a Domino Stephano Agyich Canonico Quinque-Ecclesiensi Vicario per Sclavoniā foraneo confecta cum aliis ejusdem operibus;*²⁴ a második: *Hunc fasces*²⁵ *Poëmatum Agicianorum (!) Admodum*

Eszterházy báni beiktatására – Széchényi Ferencet, a báni helyettest is köszöntve – Franciscus Sebastianovich zágrábi kanonok és költő (Franjo Sebastianović, arkádiai nevén *Corineo Lapizio*) is írt üdvözlő verset. MÓRÓ 2001. 573. (S626. tétel); TÓTH 2004. 200–220., e versről 214.; vö. SZÖRÉNYI 1999a. 103–104.; SZÖRÉNYI 1999b. 124.

²¹ Csörsz árok, mely a Római Birodalomon kívül élő, de a rómaiakkal bizonyos mértékű szövetségre törekvő szarmaták védelmére készült. BERNÁT 2007.; BERNÁT 2011.

²² A vers végéhez: *favete* = kedvezetek – értsd: kedvezetek tovább is.

²³ A teljesség igénye nélkül az egyezések: a 4. sz. vers 35. sor az előző 30. sorának, a 40–42. sor az előző 36–38. sorának, a 49–50. sor viszont az előző 51–52. sorának felel meg. Részben egyezik mindkét versben az 57–62. sor; az, amelyik a 4. sz. versben 69. sor, az előzőben 71. Egy csaknem 25 soros, szinte teljesen egyező rész következik; majd kisebb változtatások láthatók a 102. és köv. sorokban, 107–108. sor megegyezik a másik vers 112–113. sorával; a 112. sor eleje a következő vers 124. sorának elejével, stb. Van, ahol bizonyos soroknak csak első két szava egyezik, egy-két sornyi eltolódással.

²⁴ Az utolsó 4 szó későbbi írással. A felirat fordítása: Különböző költemények, amelyeket különböző körülmények közt Agyich István úr, pécsi kanonok, szlavóniai *vicarius foraneus* írt, az ő más műveivel együtt.

*Reverendo et Clarissimo Viro Adamo Barichevich Zagrabiam deferendum, et suo tempore remittendum, in fidas manus Admodum Reverendi et Clarissimi Professoris Domin (?) transdidit 5. Jul. 1790 Josephus Koller Canonicus Quinque-Ecclesiensis mp.*²⁶

A következő, listában 5. számú (Ms 755) vers 1764-ben meg is jelent, Horányinál a 2. számmal volt feltüntetve. E kéziratnak több érdekessége is van: a költemény még az előzőeknél is hosszabb címmel rendelkezik, a költő ebben a címben említi először, hogy a Banovce melletti árokról van szó, és hosszabb *argumentum*-mal kezdődik.²⁷ A vers első sora csaknem teljesen megegyezik a 3. és 4. számú művek elejével, a továbbiakban azonban nagyobb hangsúlyt kap a Poroszország és Ausztria között folyó háború. Találhatók ebben is mintegy felsornyi (ritkán hosszabb, akár kétsornyi) egységek, melyek a 4. vagy 3. számú versben olvasottakkal megegyeznek; legjelentősebb az a pár szó, amely a 4. számú versben és itt is előfordul, és amelyeket költőnk a közeli veszedelemre utalva az *Aeneis*ből idéz: „*Iam proximus ardet Ucalegon...*”²⁸ – de egészében sokkal több az eltérés. Említi a költő Balassának egy újabb segítőjét, „*Mersj viribus*” „*Mercy erőivel*” készül az árok.²⁹ A vers egészében rövidebb, mint a másik kettő, az emlékkő feliratát nem közli, de a költemény utolsó sorai utalnak erre. Az előzőkhöz hasonlít ez a költemény abban is, hogy ugyanazzal a jelenettel zárul: az ünneplők mindenkit éljeneznek. Azzal azonban, hogy Agyich ebbe beleszövi saját magát is, a költemény személyesebbé, ugyanakkor emelkedettebbé válik: „*Optima Rex, cives sancti, Capita*

²⁵ Lehet, hogy a köteget (*fascis*) az 1–11. sz. versek (Ms 752–760., 767.) jelentik, mivel ezek csaknem teljesen egyforma nagyságú lapok (vö. itt 9. sz. jegyzet), minden látszik a hosszanti hajtás, némelyiken más hajtás is.

²⁶ A második felirat: Az Agyich-féle költemények ezen kötegét a tisztelendő és igen jeles professzornak, Domin úrnak hűséges kezeibe átadta, hogy a tisztelendő és igen jeles férfiúnak, Barichevich Ádámnak Zágrábba elvigye és a maga idejében visszaküldje 1790. július 5-én Koller József pécsi kanonok sk. A kéziratok „*suo tempore*” visszaérkeztek Koller József kezéhez, így maradhattak fenn itt. Barichevich és Koller között később is kapcsolat volt, Koller tőle kapta meg Blaskovich András 1794-ban kiadott 4 kötetes illír történelmi művét: „*Dno Jos. Koller ... dono mittit A. Barichevich.*”. MÓRÓ 2001. 90. (B849 tétel). Barichevich, Adamus Aloysius (1756–1806) Bécsben és Pesten is tanult zágrábi pap, gimnáziumi professzor, horvát irodalomtörténész, orientalista, numizmata és latin költő, a nápolyi Arcadia Reale tagja; Horányi különösen kiemelte Barichevich-nak *Vita Hieronymi Ferrii...* című munkáját. Vö. HORÁNYI 1795. 294–297.; hr.wikipedia.org/wiki/Adam_Alojzij_Baričević [2015.01.09.]

²⁷ *Argumentum*-ot találunk a Kertizához (Krtizza) írott költemény előtt is (1. sz. melléklet 3. sz.). Már az *argumentum*-ot (a vers prózai összefoglalását) elolvasva feltűnik ennek a költeménynek a két előzővel való hasonlósága.

²⁸ Publius Vergilius Maro: *Aeneis* II. ének 311–312. sor.

²⁹ Agyich legalább hírből ismerhette Claude Florimond de Mercy vezértábornagyot (1666–1734), aki a török-ellenes és más háborúkban tüntette ki magát, a Bánságban is sok területen tevékenykedett és a Tolna megyei telepítésekben nagy szerepet játszott, valamint örökbefogadott rokonát és örökösét, a Tolnában építkező Anton Ignaz Mercy-Argenteau tábornokot (1692–1767). Itt valószínűleg ez utóbbiról van szó, hisz ő Szlavónia és Eszék katonai kormányzója is volt 1753-tól. Meg kell még emlékeznünk ennek fiáról, a Mária Terézia bizalmasaként is ismert Florimond-Claude Mercy-Argenteau-ról (1727–1794), aki többek között párizsi, londoni követ volt. http://en.wikipedia.org/wiki/Florimond_Claude,_Comte_de_Mercy-Argenteau;

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/nemetek/hogyesz/hogyesz_k_ozsegtortenet_i_mon_2_resz/pages/003_a_foldesurak.htm;

<http://thesaurus.cerl.org/record/cnp01164908> [2015.02.07.]

ardua Regni / Vivite felices! Vestroque favete Poetae... „Te, legjobb királynő, ti, szent (megszentelt) polgárok, kiemelkedő fői a királyságnak, éljete, ti boldogok! És kedvezetek a ti költőtöknek...”

A listám szerint 7. számú (Ms 757) kéziratos költemény szintén Balassa Ferenc-hez kapcsolódik. Agyich István ezt abból az alkalomból írta – címe szerint az egész szlavóniai papság nevében, – hogy Balassa Ferencet Újlakon Klimo György püspök beiktatta Szerém vármegye főispánóságába. Horányi Elek e költeményt a kanonok-költő első verseként említette, a nyomtatott változat nem volt a kezemben, nem tudhatom, hogy ez a kézirat³⁰ a kiadott verssel megegyezik-e. A görög-római mitológia más alakjai jelennek meg ebben a versben: a szárnyas *Hermész*, majd *Astraea*.³¹ Itt *Jupiter* kéréssel fordul hozzá: „Menj le oda, ahol *Bacchus* készíti bort, *Ceres* növeli a vetést... menj el társaidal, a nimfákkal oda, ahol az *Ister Vuková*r alatt folyik el... majd oda, ahol a pompás Bécsben tartja királyi székét *Terézia királynő*”. *Jupiter* tanácsára *Astraea* álmában jelenik meg a gondoktól gyötört királynőnek, kérdi, mi bántja, és a királynő válaszol is: „vad háború kínoz, ez mint egy lidérc szíója a mi vérünk, ha kővé vált *Niobe*, aki hét³² gyermekét temette el, mit tegyek én, aki sokkal több gyermeket, népemnek több tagját temethetem a háborúk miatt. ...Ó, istennő, tudod, *Szlavónia* milyen hűséges és milyen kedvelt a számomra, mint ahogy az volt már a szüleinknek is”. A hosszú beszéd után *Themis*³³ szólítja meg a királynőt: megígéri neki, hogy eljön az aranykor, „*Saturnia saecula*”, keleten és nyugaton is az ő gyermekei segítik majd az uralmát megszilárdítani; égi jelként egy üstökös tűnik fel, egy új csillag. *Illyria* vezetését pedig bízta arra, aki Pozsony városában a diákok közül kitűnt, akinek keresztnéve Ferenc, eredetét a hírneves Balassáktól vette, *Pallas* tanította,³⁴ a két *Cato* méltóságával bír, ékesszólásban *Pericles*-hez hasonló, az illírekhez pedig származása is köti.³⁵ *Mária Terézia* továbbra is aggodalmaskodik: „te istennő vagy, én pedig halandó királynő...”; ezután *Pálffy*³⁶ hívja, majd az ő révén Balassát. További párbeszéd részek³⁷ után említették a pécsi püspök is, aki majd beiktatja a méltóságba, a vers utolsó harmada pedig magát az ünnepséget festi. Azok, akiket Agyich a már említett 3. és 4. számú versben az „illírek előkelői”, illetve „*Szlavónia* előkelői”, az 5. számú versben a „fői a királyságnak” kifejezéssel nevezett meg, itt „a legfőbb férfiak hatalmas tömege... akik egész *Szlavóniából* ide sereglenek”, hogy urukat „*lingua gestuque*”, nyelv-

³⁰ A kiolvasás tekintetében voltak problémáim: ráömlött tinta tette több helyen olvashatatlanná a szöveget.

³¹ *Astraea*-t az isteni törvényt megszemélyesítő *Themis*-szel azonosítják, mások *Themis* és *Zeus* (*Jupiter*) lányának tartják, aki az aranykorban még a földön élt. A nyomtatásban *Saeculum*... kezdetű címmel megjelent versben (1. sz. melléklet 16. sz. 88. sor) *Astraea*, aki utolsóként hagyta el annak idején a földet, leszáll, tehát visszatér az aranykor. Vö. NAGY 2013. 160.; SZÖRENYI 1993. 142. – az, hogy az istennő és a Múzsák otthonra lelnek Pécssett, a kerületi bíróság felállítására és a Klimo Könyvtár létrejöttére utal.

³² A mitológia szerint hét fia és hét lánya volt, ezekkel büszkélkedve helyezte magát *Létó*, *Apollón* és *Artemisz* anyja elé, akik bosszúból mindegyiket (egyes változatok szerint az utolsó leány kivételével) lenyilagták, *Niobe* fájdalomában kővé vált.

³³ Vö. a 31. sz. jegyzetben említett azonosítással.

³⁴ Vö. itt a 3. és 4. sz. vers, ott *Pallas Athene* római megfelelője, *Minerva* tanította.

³⁵ Erre nem találtam adatot.

³⁶ Valószínűleg *Pálffy Miklós* kancellár (1710–1773). FALLENBÜCHL 1988. 135.

³⁷ A ráfolyt tinta miatt nem mindig volt számomra világos, ki beszél.

vükkel és tettükkel, azaz beszédükkel és megjelenésükkel köszöntsék. A következő sorban a költő valószínűleg magára is utal: „*Verba dat Orator, vates sua metra...*”³⁸ – Agyich több már ismert versben nevezte magát *vates*-nek, jós-költőnek; itt szinte egy jóslatot hallunk: azt a férfit, akit most feje lett *Syrmium* földjének, a magyar uralkodó népe kis idő elmúltával bánként tisztelheti...³⁹ A jóslat folytatódik: illír területen fog Balassa a Múzsáknak lakhelyet készíteni, a római katolikus hit terjedni fog és a papságra dicsőség következik... Az eddig szóló istennő⁴⁰ eltűnt „*a híg levegőbe*” és tovább nem volt látható, a világ nagy színpadának bezárult függönye. A főispán iránti tisztelet azonban megmarad minden századokon át.

Agyich István következő, Nagy István tiszteletére írott költeménye az előbbihez hasonló hosszúságú; itt ez a 9. számú vers (Ms 759), amely 1777-ben született.⁴¹ Az alkalom: Batthyány József esztergomi érsek ekkor nevezte ki őt vikáriusának. Ennek a versnek is van szépen megszerkesztett címlapja, négy soros mottója, mely az előbbiektől eltérően külön címet is visel, a nemes Nagy család címeréről szól; maga a 11 oldalas vers Esztergom *Penates*-einek⁴² említésével kezdődik, akik mind sírnak, a városban, amely a királyság díszé és oszlopa, a királyok gyönyörűsége, a szent vallásnak csúcsa⁴³ volt, minden elpusztult. Az ellentétpárok fokozzák a romlás leírását: ott, ahol egykor az uralkodott, aki a papok közt első, aki az egész környéknek atyja volt, ott, ahol tapasztalt öregek éltek... ahol a templom elefántcsont díszé ragyogott és az oltárokat beborította az arany... ahol nagy tisztelet illette a felsőbbbségeket, teljes megbecsülés a papságot... ahol csodálatos módon készültek a ragyogó *atrium*-ok... ott most a kövek halomba hányva vannak, ott most romos házak láthatók összevissza, a por és a felperzselt ház szomorú hamuja maradt csak. A vers ezen pontján említi Agyich először a török hódítást, az ebből következő félelmet, a szentségek meggyalázását; a polgárok reszketve szertefutottak, legnagyobb részük meg is halt, kiömlő vérük a földet áztatta, maga a prímás is elmene-kült... Könnyedén vezeti át a költő ezt a korszakot a következőbe, amikor már visszafoglalták a várost, a lakosság visszatért, építkezni kezdtek; említi a többszöri újrakezdést is, majd a nagylelkű Barkóczy érseket,⁴⁴ aki olyan sokat tett a városért,

³⁸ A szónok szavakat ad, a költő a maga mértékbe szedett verseit adja (ajándékul a kinevezett főispánnak).

³⁹ Erre az eseményre több mint 20 évet kellett várni, 1785-től lett bán Balassa Ferenc. Vö. 13. sz. jegyzet.

⁴⁰ Valószínűleg *Themis*.

⁴¹ Vö. 1. sz. melléklet 4. sz. Nagy István (1725–1804) esztergomi kanonok, nagyszombati egyetemi tanár, zólyomi főesperes, szentistváni prépost és Szent Györgyről nevezett csanádi prépost, thermisciriai főszentelt püspökként Batthyány József érsek segédpüspöke, apostoli protonotárius, érseki helynök. Nem tudjuk, honnan ismerte őt Agyich István, nem lehetetlen, hogy Vizer Ádám keresztül (Vö. 2. sz. melléklet 18. sz. vers), aki ugyanakkor tanított Nagyszombatban, mint Nagy István. <http://lexikon.katolikus.hu/N/Nagy.html> [2015.01.04.]; NYIKUS 2006. (ott 24., 25. sz. jegyzet).

⁴² Az ősök óvó istenségei.

⁴³ Értsd: a prímás székhelye.

⁴⁴ A többszöri újrakezdés a Rákóczi-szabadságharc eseményeire is utalhat, melyben Barkóczy érsek nagyapja és apja is részt vett. Barkóczy Ferenc (1710–1765), 1745: egri püspök, 1761: esztergomi érsek, hercegprímás, főkancellár, 1763: elkészíttette a székesegyház, az érseki palota, a szeminárium és a kanonok-házak terveit. <http://lexikon.katolikus.hu/B/Barkóczy.html> [2014.09.04.]; FALLENBÜCHL 1988. 97. Római tanulmányairól, a többi főpap között: SÁRKÖZY 2008. 208.

saját költségeit sem kímélve. Barkóczi azonban nem érte meg, hogy palotája és más épületek elkészüljenek, meghalt, mielőtt az érsekséget Nagyszombatból visszaköltöztethette volna Esztergomba, városára ezzel örökös gyászt hagyva – ezt szép hasonlattal⁴⁵ fejezte ki Agyich István. Már is a további események, tervek kerülnek szóba, Szűz Mária segítségével kell az egyháznak megerősödni – írja a kanonok-költő –, majd már Batthyányhoz⁴⁶ fordul, „surge, age”.⁴⁷ „Nem látod-e, hogy milyen szennyben és könnyben áll minden, nem látod-e, hogy vár ez a város; bizonyos, hogy te fogod visszahozni a városnak azt az ékességét, amelyben része volt valaha... Esztergom most a te gondjaidra van bízva... ebből születik majd a te nevednek a dicsősége, olyan hírneve, amely örökre megmarad.” Túl sok feladat köti le azonban a prímást, ezért segítőt keres, álmában küldenek tanácsot az égiek; Batthyány érsek összehívja a szenátust, elmondja nekik, milyen látomás jelent meg előtte; a vers ezen részét alliterációk teszik még érdekesebbé. Találnak egy atyát az atyák sorából,⁴⁸ nehéz a választás, hiszen mind egyformák az őket övező tiszteletet, erényeiket, tanulmányaikat vagy kegyességüket tekintve, ez mégis kiemelkedik közülük. „Nagyius” a kiválasztott neve, „egészséges, erős a teste, arcán a kegyelem, száján kellemesség... vállal magaslík ki a többiek közül...”. Ez után tudja meg a jeles férfiú, milyen tisztségre lett kiválasztva: először megjijed ekkora feladattól, de amikor a herceg nyájas beszéddel felfedi előtte, hogy ez az égiek akarata, mintegy legyőzve kezét nyújt. Most következik az uralkodói kijelölés, amelyet Mária Terézia intéz, előbb Rómához fordulva; a jelöltnek fel kell utaznia Bécsbe; szóba kerül, hogy Nagy Istvánnak, ha vikáriusnak nevezik ki, doktori címmel kell rendelkeznie, ő ennek is megfelel. Égzengés és szózat hallatszik: helyeslik az égiek a prímás döntését; itt sorolja fel Agyich, kérdés-felelet formában, milyen sokféle területen állt helyt máris a kijelölt érseki helynök; Róma is, Bécs is ismeri ezt a férfiút. Ez után az ünnepély leírása következik, melyen „sötét ruhában, de hófehér lélekkel” maga Agyich István is részt vett, akit a szerémségi föld, „Syrmica tellus” szült, és aki akkor, amikor már bágyadtan csüng a függöny – amikor lassan vége az ünnepségnek –, leül az árnyékba és „honi lantján” ezt a verset énekli: „élj soká, Nagyius, a te idődben fog visszatérni a dicsőség, mind a városra, mind az egész királyságra, élj soká, ó te szerencsés, ne érjen téged sem a fekete végzet, sem bármi rossz... te csak élj, soha nem szűkölködik az, akit te szeretsz⁴⁹... fogadd Pécs vidékének ajándékát.” Ezzel fejeződik be a minden jókívánságot két-két sorba foglaló, majdnem egy oldalnyi keretes vers. „Dixerat” „így szólt” – mondja magáról Agyich „és a

⁴⁵ „Mint ha a jegyest elragadja a halál jegyesétől.” Az érsekről és városáról van szó; drága jegyesének nevezte a egyházmegyéjét Patachich Ádám váradi püspök, majd kalocsai érsek (a Katona István által közölt levélben, illetve Patachich kéziratban fennmaradt beszédében); ugyanerre utal Gánóczy Antal *Carmen miserabile*-jében a megszemélyesített Egyházat megszólaltatva. TÓTH 2004. 50–51., 172.; illetve 118. Talán nem erőltetett, ha megemlítem, hogy a Bibliában a hasonló, jegyeseket vagy házastársakat említő részek Istenre és választott népére illetve Jézus Krisztusra és az Egyházra vonatkoznak: Izajás könyve 54. 5., Korintusiaknak írt II. levél 11. 2., Efézusiaknak írt levél 5. 25–32.

⁴⁶ Batthyány József (1727–1799) erdélyi püspök, 1760-tól kalocsai, majd 1776-tól esztergomi érsek, 1778-tól bíboros. <http://lexikon.katolikus.hu/B/Batthyány.html> [2014.09.04.] Vö. 41. sz. jegyzet.

⁴⁷ Vö. itt 19. sz. jegyzet.

⁴⁸ Valószínűleg: egy atyát a kanonokok közül.

⁴⁹ A vers ezen két sorát az „almus amor” fejezi be: „akihez közel ér a te jótékony (kegyes) szereteted...”

színt eltakarta már a lefutó függöny,⁵⁰ e pap dicsérete és dicsősége azonban mindörökké megmarad”.

A 10. számú vers (Ms 760) címzettje Szentmártonyi Ignác,⁵¹ a költemény címe: *Ignatio Szent-Martonyio / Olim Humaniorum in Academia Zagrabiensi Professori, nunc Parocho Bellicensi*. Legkorábban 1777–1778⁵² után, de valószínűbb, hogy az 1780-as években, vagy ezek vége felé keletkezhetett a mű. „Miféle behízelt hang jutott el hozzám, honnan ez az ének, ki az, aki megindítja a szívemet?... vizsgálatát jelentenek nekem ezek a dalok, egész testemben megújulok, (...) az Aonia-i nők – azaz a Múzsák – leszállva hegyükről ezt a fonalat fonták finom kezükkel, vagy a Múzsák atyja, mikor elragadtatott a Pindus csúcsáról, ezen a földön talált szép nyugodalmat?” Nem a múzsai tájak ezek, Illyriában vagyunk, a Dráva táplálja vizével a földet; Szentmártonyi⁵³ ünnepet készített költőknek, verset szentelt neki, mégpedig olyat, amelyet még a *Castalia*-i kórusok sem vetnének meg. A költő a mitológia alakjait sűrűn idézi versében: *Castor és Pollux*, az isteni ikerpár felidézésével igyekszik érzékeltetni a kapcsolatuk mélységét; ez után említi *Hercules*-t, *Pallas*-t, majd *Sisyphus* követ, *Tantalus*-t – ez utóbbiakkal fáradtságát, fájdalmait festi. A további sorokban keserűen írja: ő kiűzetett *Aonia*-ból, azaz a Múzsák lakhelyéről, nem ír már verset, erőtlennek érzi magát. Panaszai után ismét barátjához fordul: „*Tu pius et doctus...*”, „*te kegyes és tudós vagy, téged megillet a Parnassus babérja és az Aonia-i lelkek ősi dicsősége.*” Agyich szellemi visszavonulása után testi bajaira panaszodik: tétován, roskadt térddel támoilog és alig lát.⁵⁴ Barátja nem olyannak látja őt, amilyen most, hanem olyannak, amilyen valaha volt. A vers végé felé ismét szembeállítja kettejük tulajdonságait: „*tu celer es, jam tardus ego...*”, „*te gyors vagy, késlekedő vagyok már én!*”; ő, Agyich, a halál közelségét érzi, műveit barátja fogja gondozni. Hangszereit⁵⁵ Szentmártonyira hagyja, őt és övéit nevezi meg örökösének, sőt, kéri, hogy ham-

⁵⁰ Értsd: lám, a mulandó dolgoknak végük lett – ez a kép, „a világ színpada és annak legördülő függönye”, illetve általában a mulandó és örök dolgok szembeállítására több helyről, közelebről itt a 7. sz. versből is ismerős.

⁵¹ Szentmártonyi vagy Szentmártony Ignác (1718–1793) jezsuita szerzetes, zágrábi professzor, a humaniorák tanára (mint ez az Agyich-vers címéből tudható); természettudós, térképész, társaival együtt a portugál király hívására 1749–1760 között dolgozott a spanyol gyarmatokkal (Peru és Bolívia) határos vidék feltérképezésén. 1760-ban a pápai rendeletet megelőzve a király betiltotta a jezsuita rendet, Szentmártonyi a Saõ Julian erődben raboskodott, 1777-től rövid ideig Bécsben, utána Csáktornyan (Čakovec) élt, majd segédlelkész volt a közeli Belicán. Ismert németek számára írt horvát nyelvkönyvet (Varasd, 1783) és Josephus Gallyuff zágrábi püspök halálára készült német nyelvű írása (Agram, 1786). SZINNYEI (1909) 1980–1981. XIII. 762–763.

<http://mek.oszk.hu/05500/05575/05575.pdf>;

<http://www.kfki.hu/physics/history/s/z/szentmartony/szentmartonyant/html> [2012.02.20.]

⁵² Vö. az előző jegyzettel: nem tudjuk, Szentmártonyi pontosan mikor érkezhetett Csáktornyára, ill. mióta volt Belicán.

⁵³ Itt: görögös formában *Martonides*, vö. más versekben *Battyianides*, illetve *Estoras*.

⁵⁴ Talán idekapcsolható: a PEL PKL MGLT egyik mutatókönyvében, az *Elenchus Archivi Privati Venerabilis Capituli Quinque Ecclesiensis* 6. oldalán: „*Agyich Stephani Canonici Quinque Ecclesiensis declaratio, quod suscipiat onus Doctionis in Seminario quousque ei sanitas faverit ... 2. Sept. 1777.*” (A kiegészítés és kiemelés tőlem.)

⁵⁵ „*Barbitonem ... cytharasque lyrasque*” – átvitt értelemben talán a költészet különböző ágaival való foglalkozást hagyja rá, adja át neki.

vait is ráhagyhassa... Nagyon személyes hangú a költemény, legnagyobb része fájdalmas, keserű.

A következő vers az összes között a legsajátosabb. Ez a listámban a 11. számot kapta (Ms 767), címe nincs, írásának idejét nem ismerjük, valamivel több, mint két oldalra terjed. Kezdeté: *Jam satis est lusum...*, egy bizonyos *Thyrsis* halálára írt *carmen funebris*.⁵⁶ Mivel e költeményt témája is (gyászvers), formája is (distichon) a Klimo halálára írt gyászverssel rokonítja, először arra gondoltam, ennek előmunkálatának tekinthető.⁵⁷ Amikor a vers néhány ismerősnek tűnő fordulatát kerestem, a római *Accademia dell'Arcadia*, az Árkádia Akadémia⁵⁸ tagjának, Josephus Michael Morei „abate”-nek egy 1719-es versét találtam, amelyet az imolai Zappi ügyvéd⁵⁹ halálára írt, s amelyben a költő barátját *Thyrsis* néven emlegeti. Jobban megvizsgálva úgy láttam, hogy a Klimo Könyvtárban található kéziratos vers és Morei verse között az eltérések legnagyobb része helyesírási kérdés, Agyich változatában kimaradt két, illetve négy sor, a két vers között a szöveg több mint 90%-ára terjedő egyezést fedeztem fel.⁶⁰ Morei e vers után hosszú idővel, az 1743–1766-os években az 1690-ben alapított *Accademia* harmadik vezetője, nagy tekintélyű *custos*-a⁶¹ lett; pásztori neve is ismert (különböző formákban); verseinek három kötetét egybekötve csak 1740 és 1762 között háromszor is kiadták.⁶² A Klimo

⁵⁶ MÓRÓ é. n.: jelzet nélkülének említi; megjegyzi, hogy az Ms 767 régi jelzet; a cím zárójelben szerepel.

⁵⁷ A Klimo-hoz kapcsolódón (Horányi-lista szerint 5. sz.) kívül van még három gyászvers az Agyich-költemények között (10., valamint a két verset tartalmazó 17. sz.: Nádasdy, Niczky, Cornides halálára), de ezek nem voltak a kezemben. Vö. 6. sz. jegyzet.

⁵⁸ Vö. TÓTH 2004. 11–29.; SÁRKÖZY 2008., különösen 153–213.; az Árkádia alapítása körülményeiről 158. 388. sz. jegyzet; vö. itt a következő jegyzetek.

⁵⁹ Michele Giuseppe Morei da Firenze „beneficiario della basilica Liberiana” (1695–1767); a vers lehetett Morei-nek egyik első alkotása az *Accademia* tagjaként, hiszen a belépés egyik feltétele volt a betöltött 24 év (kérdés, hogy ez a szabály megvolt-e már az első időkben is). Giovanni Battista (Giambattista) Felice Zappi da Imola (1667–1719) az *Accademia* 14 alapítójának egyike, aki utóbb az *Accademia della Crusca* tagja is volt. GIORGETTI VICHI 1977. 180.; 253.

⁶⁰ 3. sz. melléklet. Morei verse és az Ms 767 vers összehasonlítása.

⁶¹ Csak említés: SZÖRÉNYI 1999b. 130.

⁶² KOVÁCS 1990.; GIORGETTI VICHI 1977. Kovács tanulmányában a Giorgetti Vichi által szerkesztett műre hivatkozik, tehát mindkét helyen olaszos formában olvashatjuk a *custos* pásztori nevét: *Mireo Rofeatico* (!). Ugyanezen cikk szerint Anna Maria Giorgetti Vichi volt az ő 1988-as kutatása idején *Idalia Corintea* néven az *Accademia dell'Arcadia* custode-ja.

Évekkel az után, hogy az említett cikk nyomán a MTA Könyvtárban forgathattam Giorgetti Vichi *Onomasticon*-ját, találtam meg azt a ma is működő, havonta felolvasó ülést tartó *Accademia* honlapjának – <http://www.accademiadellarcadia.it> – egyik oldalán, akárcsak az *I Custodi generali* címmel olvasható részt, ahol – a fentiekből következően – Michele Giuseppe Morei nevéként ugyancsak *Mireo Rofeatico* olvasható. Vö. <http://www.accademiadellarcadia.it/doc/Gli.arcadi.dal.1690.al.1800.LD.pdf>; <http://www.accademiadellarcadia.it/i-custodi-generalis.cfm> [2015.01.09.]

Morei versei, mint említettem, 1762-ben már a harmadik kiadásban jelentek meg, ez olvasható az interneten *Carmina* címmel, belső címlapján *Carminum libri tres*, a különböző műfajú versek három könyvére utalva: *Silvae*, *Eclogae* és *Elegiae*; a III. elején található az ügyvéd halálára írott vers; a végén szereplő Index-ben (269–274.) Morei neve *Myraeus*. MOREI 1762. 156–161., 273.

Két más forrás az egyébként is valószínűbb *Mireo Roseatico* formát közli: http://it.wikipedia.org/wiki/Accademia_dell_Arcadia [2012.04.07.] (ez az Akadémia nevezetesebb tagjait is bemutatja); valamint DIXON 2006. Zappi ügyvéd árkádiai neve Giorgetti Vichi művében, illetve Morei verse elején: *Tirsi*

Könyvtár katalógusában⁶³ nem találtam meg Morei verseit.⁶⁴ Lehetséges, hogy abban a könyvlistában, amelyet Agyich hagyatékának felvételekor írtak össze, a „figyelmet nem érdemlő” „egyéb kötetek” között előfordultak.⁶⁵ Megemlítem még, hogy a Morei-versben a 77. sor szerint a halott mellett *Uranius* és *Alexis* állt, az Agyich-versben *Laurindus*⁶⁶ és *Alexis* – az előbbi mellett semmiféle megjegyzés nem volt, valószínűleg azért, mert írója és a vers feltételezett olvasója (esetleg Pécs város lakóinak egy része) számára is egyértelmű volt az arkádiai név: ő az a nápolyi származású Dominicus Cajafa, aki Cajaffa, illetve Caraffa néven is ismert, Agyich kiadott költeményei között a 11. számú vers címzettje.⁶⁷ Az utóbbi név, *Alexis* mel-

Leucario, illetve *Thyrsis Leucarius*; Zappi felesége, Faustina Maratti (1679–1745) már házasságkötésük előtt Arkádia-tag volt *Aglauro Cidonia* néven (a név rövidebb formája, *Aglauro* szerepel Morei-nél, a 81. sorban; az Ms 767 megfelelő helyén a *Corilla* név olvasható; ennek azonosítása messzebbre vezet). A házaspár versei 1723-ban, majd utána többször közös kötetben jelentek meg; az 1833-as nápolyi kiadás már a 15., velencei megjelenésű könyv nyomán készült. E kötetekben is olvasható *Elegia* címmel az említett Morei-költemény; az említett 19. századi kiadásban több Zappit sirató, majd Faustina Marattit dicsérő mű között, Morei-nek egy Fortiguerra-hoz írt, *Thyrsist* említő verse után. ZAPPI-MARATTI 1833 xx-xxiii.; Zappi és Maratti (csak említés szintjén): SÁRKÖZY, 1983. 242.; Faustina Maratti: SÁRKÖZY 2008. 187., 205., 207.

⁶³ MÓRÓ 2001.

⁶⁴ Annak, hogy Magyarország más könyvtárában megtalálható-e, még nem néztem utána.

⁶⁵ Az *Elenchus...* (PKL MGLT Fasc. CDLVII. T₃) végén a következő megjegyzés olvasható: *Praeter complura frusta diversorum versorum, Kalendariorum (!), Directoriorum, quae nullum considerationem merentur.* (kiegészítés és kiemelés tőlem). FRANKOVIĆ 2012. 5–9. Vö. 2., 16. sz. jegyzet, 3. sz. melléklet.

⁶⁶ *Laurindus* személyére KOVÁCS 1990. 719.; GIORGETTI VICHI 1977. 157. (itt is olvasható a név Cajaffa formája), 219.

Vö. DELBÓ 1991. – ez a cikk korábbi tanulmányom írásakor még nem került a kezembe. PAPP 2003., 223–224. Delbó Rita egy Eszterházy Pál László (1730–1799; 1780-tól pécsi püspök) tiszteletére írott, 215 soros olasz vers szerzőjét kutatta (*In lode di monsignore il conte Paolo Esterhazi per il giorno del suo possesso nell' inclito vescovato di Cinquechiese. Canzone di Laurindo Pierio pastore Arcade*). Tanárának, Kovács Sándor Ivánnak akkor még kéziratban lévő tanulmányára hivatkozva írja: ezen *Laurindo Pierio* azonos Domenico di Carafa di Massa Nuova-val. (Megjegyzem, a család más ágából származó Francesco Caraffa bíboros Klimó püspökkel volt levelezésben Pécs város jogállásával kapcsolatos kérdésekben – FEJÉRDY-SOÓS 2011. 131.) Delbó említette, hogy az olasz *canzone*-t Engel nyomtatta ki; nem tartotta valószínűnek, hogy *Laurindo Pierio* ismerte volna a pécsi nyomdászt.

A Klimó Könyvtár egy kolligátumában található egy nyomdászattörténeti szempontból is érdekes kiadvány: Engel János József is írt – név nélkül ugyan, magára, mint *Typographus Quinque Ecclesiensis-re* hivatkozva – egy költeményt Eszterházy püspök beiktatására, és a versben, illetve jegyzeteiben említi az ünnepségen elhangzó olasz verset is. (Borsy Károly szerint a verset inkább a nyomdász sógora, Vizer Ádám írta Engel nevében: BORSY 1973. 47–49.; BORSY 1991. 116.) BRÜSZTLE 1874. I. 508.; ENGEL 1781.; MÓRÓ 2001. 192. (E138. tétel); PAPP 2003. 205–206. (29. sz. jegyzet – akkor a pásztori énekeket emeltem ki)

⁶⁷ Horányinál a cím: *In abitum Illustrissimi Comitum Dominici de Cajafa in Karolyana Inclita legione tunc pro-Centurionis, modo Centuriae Granatophorum Praefecti emeriti, atque in Etrusca et Latina poësi excellenter versati.* A kinyomtatott cím: *Illustri viro Comiti Dominico Cajaffa J. R. Caroliani superiori locumtenenti in abitu suo Quinque-Ecclesiis...* A verset legalább 1779 utáinak (esetleg 1780 vagy 1783 utáinak) tarthatjuk: *Laurindo Pierio*-t 1779-ben vették fel, ill. az *Accademia* 1779-től vezetett könyvében szerepel a felvettek között, a versben a „*Doctorumque choro, multis & cincta amicis...*” talán erre utal. Más évhez is köthetjük keletkezését: Eszterházy Pál László 1780-tól volt pécsi püspök, a palliumot 1781-ben kapta meg (vö. előző jegyzet); Horányi listájában két 1783-as vers között szerepelt, bizonyára nem véletlenül. Horányi Elek címváltozata alapján korábban hibásan etruszk és latin versekről írtam, helyesebb, ha toszkán és latin nyelvről beszélünk. Vö. 1. sz. melléklet 11. sz.; PAPP, 2003. 212. (68. sz. jegyzet); 214. (82. sz. jegyzet), 223–224.

lett valószínűleg Agyich megjegyzése olvasható: P. Bardiera, az ő személye egyelőre nem ismert. Maga a vers még nagyon sok kutatást igényel.

Egyszerűbb és rövidebb is a következő, 12. számú vers (Ms 920), amelynek írása ideje szintén ismeretlen, az 1780-as évek második felében⁶⁸ keletkezhetett: *Carmen / in Nuperum Tentamen Illustrissimi Comitis Ladislai junioris Eszterhazy / In Regio Archi-Gymnasio Quinque-Ecclesiensi Rhetorices / Studiosi*. Az Estoras-ok⁶⁹ virágaként, Pécs ifjúságának gyöngyeként szólította meg Agyich az ifjút. Méltó ő nagybátyjának, a püspöknek szeretetére. A következő két sor a vers fő mondanivalóját tartalmazza: „Adjanak bár mások díjakat neked, halmozzanak el bár bőséges kedvezésekkel, én csak azt az egyet adom, amit én adhatok, a verset”. Ez a költemény is felsorakoztatja Apolló-t, Pallas-t, a csak nővéreként említett Múzsákat – éppen hozzájuk fordulva mondta a bölcsesség istennője: „meglátjuk még, hogy ez a zsenge fácska⁷⁰ egykor méltóságteljes nagy fa lesz; jóslatot mondok: te, aki nekünk vagy most a díszünk, egykor az egész világ dísze leszel.” Ezt a költő jókívánsága követi, az ifjúhoz fordulva: „Te csak légy mindig vidám... soha ne legyen okod arra, hogy szomorkodj.”

A 16. számú rövid vers két példányban maradt fenn (Ms 922/1 és Ms 922/2), Katona István⁷¹ történészhez szól, aki egy alkalommal Klimó püspök által alapított könyvtárban járt és arról kedvezően nyilatkozott.⁷² „Száll a szárnyas hír a légen keresztül, hogy egyszerre hallja meg több ország: annyi veszély, vereség után vannak már Magyarország vidékein könyvoszokrények,⁷³ de egyedül Pécsen van könyvtár, amely kitűnik a többiek közül.” Ebben a költeményben ugyanúgy említi a költő Pallas-t, a Sorores-ként, nővéreként megnevezett Múzsákat, mint az előző versben; a bölcsesség istennője, Pallas az, aki Katonát Pécsre küldte, ő késelem nélkül, gyorsan el is jött. A vers Klimó és könyvtára magasztalásával zárul: az égietől dicséretet és új kincseket nyernek.

⁶⁸ Eszterházy László (1769–1824) Eszterházy Pál László püspök unokaöccse, „*sub aegide patruí sui episcopi Quinqueecclesiensis educatus*”; későbbi pályáján püspöki titkár, Abaliget, majd Dunaföldvár plébánosa, a pécsi szeminárium rektora, koppánymonostori apát, kanonok, püspöki helynök, majd rozsnói megyéspüspök. AIGL 1838. 122.; BRÜSZTLE 1874. I. 51.; BRÜSZTLE 1876. II. 15–16., 664–666.

⁶⁹ Vö. 53. sz. jegyzet.

⁷⁰ Vagy szőlőtő.

⁷¹ Katona István (1732–1811) – e versen belül: Cattona – jezsuita szerzetes, a nagyszombati rendi főiskolán, illetve a nagyszombati, majd Budára áthelyezett egyetemen tanár, történész. 1773-ban a rend feloszlása után világi papként az Esztergomi egyházmegyébe került, 1784-ig még megtarthatta tanszékét; ez után hat évet kutatási céllal való utazással töltött. 1790-től volt a kalocsai érseki könyvtár vezetője. SZINNYEI (1896) 1980–1981. V. 1197–1202.; <http://lexikon.katolikus.hu/K/Katona.html> [2015.01.03.] A vers kezdete a Splényi-vershez hasonlít (1. sz. melléklet 18. sz.).

⁷² A vers legkorábban 1774, a Klimó Könyvtár nyivánossá tétele után íródott, valószínűbb azonban, hogy 1784 után, amikor Katona – Szinnyei szerint – „a hazában szétszórt történelmi emlékek egybegyűjtése céljából” utazgatott. Elképzelhető, hogy a kanonok-költő a könyvlistájában található Katona-könyveket – vagy legalább az egyik könyvet (3. sz. melléklet 75. tétel: *Disputatio de mansuetudine Evangelica*...) magától a szerzőtől kapta annak látogatásakor, ez esetben 1785-ben vagy az után íródott a vers. Vö. 16., 71. sz. jegyzet.

⁷³ Szó szerint: *scrinia docta* = tudós szekrények, azaz „tudósok irat- és könyvoszokrényei”, talán inkább „könyvgyűjtemények”, „könyvtárak” értelemben.

A 17. számú költemény (Ms 923) Klimó püspök titkárához, az ifjú Szemenics Ferenchez,⁷⁴ vagy esetleg ellene íródott; nem tudtam megítélni, keserű gúny vagy erősebb baráti csipkelődés ez a vers.⁷⁵ „*Phoebus talán tanítványait ellenőrizni indult el az Aonia-i fellegről... a város kapui közelében, egy templom mellett a többinél ékebb ház⁷⁶ áll, ennél megállt a Pindus-i isten, egyedül azért, mert valami zenét hallott meg, lant húrjain játszott valaki.*” Agyich a Múzsákat említi, akik csalódtak, mert a fülükhöz elérő hang nem is zene, ilyesmit teknőspáncélból készült lant nem szokott kiadni. „*Így nyög a szomorú galamb, ha elkapja a kánya*” írja a költő és még kellemetlenebb hasonlatokat is fűz hozzá. *Apollo* megverte az ablakot, maga szólította meg Szemenics Ferencet: „*hiábavalóság ez, amit csinálsz, a játszadozás nem illik a te tehetségedhez; nem jól fogod a pengetődet, ujjaid sem alkalmasak a lantjátékra... fogd inkább a papírlapokat, azokat rendezd, tedd, amit püspököd rád bízott – így szólt és Bellerophón lovának⁷⁷ hátán újra eltűnt a híg levegőben.*” Szemenics villámsújtottan áll, majd némi idő múltán magához tér és *Apollo* tanácsait kívánja követni: nyugodni hagyja az elefántcsont pengetőt és az ezüst lantot, ezentúl csak a tervezett könyvekre lesz gondja. A püspök ezután dicséretekkel és tisztségekkel halmozza el e férfiót.

A 18. számú versben (Ms 924) Agyich István kanonok Vizer Ádámhoz⁷⁸ – név-

⁷⁴ Szemenics Ferenc (1733–1773) *caeremoniarius*, majd *protonotarius*, tiszteletbeli kanonok, kanonok, a szeminárium vezetője, a *sacra eloquentia* tanára. AIGL 1838. 105.; BRÜSZTLE 1874. I. 57.; 607–608. A vers 1762 (tiszteletbeli kanonoki cím elnyerése) és 1773 (Szemenics halála) között keletkezhetett. A versben neve Semenits és Szemenich formában fordul elő. Elképzelhető, hogy az 1. sz. mellékletben, Horányi listájában a 24. sz. költemény, a *Satira in quemdam musico adparatu se se instrumentem...* című azonos ezzel a verssel.

⁷⁵ Esetleg bizonyos irigység is befolyásolta a költőt, mindketten 1762-ben lettek *honorarius canonicus*-ok, Szemenics azonban püspöki oldalkanonok és Klimónak mintegy titkára is volt, négy év múlva kanonoki stallumot kapott, Agyichnak majd több mint tíz évet kell erre várnia. FEDELES 2011. 512., 516., 517.

⁷⁶ Valószínűleg a püspöki palota – a vers későbbi részében több célzás történik erre.

⁷⁷ Vö. a Horányi-lista 11. sz., Cajaffához címzett versében: *Bellerophontei tergore vectus equi*. Ez *Bellerophon* mondai hőse utal, aki egyes mítoszok szerint *Poseidon* fia; az ő lova a *Pégasos*, latinosan *Pegasus*, amelyet *Bellerophon* az *Athenétől* kapott arany kötőfékkel tudott megszelídíteni – a rá való hivatkozás előfordul korábban is a Szemenicshez írott versben: ott a ló származására utal, ui. a mítosz egyik változata szerint a *Gorgo*-kat minden isten és ember gyűlölte, kivéve a tenger istene, *Poseidon*, az ő és az egyik *Gorgo*, *Medusa* gyermeke *Khrysaor* és *Pégasos* (vagy a *Perseus* által megölt *Medusa* kiömlő véréből lett mindkettő); erről a szárnyas lóról száll le *Apollón*. A *Pégasos* patanyomából a *Helikon* hegyen fakadó forrás (erre is utal a Cajaffa-vers) a *Hippokréne*, aki ebből iszik, költői ihletet nyer. A „híg levegőben” eltűnő istenség vagy álomkép több helyen is olvasható, többek között itt a 7. sz., Balassi Ferenchez írott versben.

⁷⁸ Vizer Ádám János (1743–1803), Tolnán káplán, Kóny faluban plébános, 1774-től a nagyszombati egyetem, illetve 1777, az intézmény áthelyezése és királyi fennhatóság alá helyezése után a budai egyetem tanára (újszövetségi hermeneutikát és görög nyelvett tanított), 1781-től tiszteletbeli kanonok, címzetes apát; 1792-től haláláig a püspöki könyvtár könyvtárosa; több forrás élő könyvtárnak nevezte Vizert. HORÁNYI 1795. XV–XVI.; AIGL 1938. 149.; BRÜSZTLE 1874. I. 646., BRÜSZTLE 1879. III. 369–371.; SZINNYEI (1914) 1980–1981. XIV. 1293–1294.; POHÁNKA 2010.; SCHMELCZER-POHÁNKA 2012. 51.

Öccse, Vizer Bálint János (1746–1823) Mányokon és Nadasdon szolgált, később kanonok lett; húguk, Vizer Krisztina Engel János József nyomdász felesége volt. AIGL 1838. 123.; BRÜSZTLE 1874. I. 621., BRÜSZTLE 1879. III. 667., 878., 886–887.; BORSY 1973. 36. és több helyen; vö. itt 66. sz. jegyzet, illetve a 3. sz. melléklet.

Vizer Ádám a pozsonyi szemináriumban is tanított egész 1788-ig, mint ezt a Vergilius-fordító községi Rájnis József (1741–1812) a „*pozsonyi nevendék papságnak*” nevében írt költeménye tanúsítja. SZINNYEI

napja alkalmából – szintén olyan verssel fordult, amely a saját mélyebb érzéseit fejezi ki, ez nem főurak beiktatására vagy halálára íródott alkalmi költemény. Az évszám nélküli⁷⁹ mű a Múzsákat, és közülük is *Thalia*-t emlegeti. Megtudjuk, hogy Vizer ismerte meg az elsők között Agyich verseit, melyek különben mind árnyékban maradtak volna; lehet, hogy az ő hatására vagy rábeszélésre adta ki azokat, talán az ő segítségével jutott a „mi *Thalia*-nk” a magyar közönség elé. Azt, hogy ez érdemel-e valami dicséretet, nem ő fogja megmondani – írja Agyich –, nem lehet a saját ügyében védő. Ezután a vers a megszólított tanári tevékenységére tér ki: „*az egykor elpusztult Nagyszombat újra ifjaktól zajos...*”, majd költői kérdés következik „*azt kívánod, nagyobb dolgokról⁸⁰ énekeljek? Mindannyiunk közül Te vagy az egyetlen, aki előtt nyitva van a királyi küzdőpálya*”.⁸¹ A vers további része még alliterációkat, szójátékokat is tartalmazva utal szaktárgyára, a szentírástanra; azt is megtudjuk, hogy mindenki csüng Vizer ajkán, ha fellép a pulpitusra, hiszen az ifjúság kedvelt tanára ő.⁸² Néhány sorral lejjebb mintegy felszólítja barátját, közzé kell tennie, amit írt,⁸³

(1906) 1980–1981. XI. 456. Sajnálták a távozását növendékei, többek között a pécsi egyházmegyei Bertits Ferenc (1766–1793), valamint Döme Károly (1768–1845), Mészáros József (1764–1839) is, mint verseikből tudhatjuk (e magyar nyelvű versek német és latin költemények mellett jelentek meg). SZINNYEI (1896) 1980–1981. I. 970.; SZINNYEI (1893) 1980–1981. II. 1070.; SZINNYEI (1902) 1980–1981. VIII. 1158. (Megjegyzendő, hogy ugyanezen papnövendékek Szabó András távozására alkalmából is írtak verseket – vö. Agyichnak Szabó András tiszteletére írt költeményével, 1. sz. melléklet 14. sz.; PAPP 2003. 227–228.). A jeles professzorhoz írt versek kapcsán meg kell említeni két egész sajátos művet: Szerdahely György Alajos *Sylvae Parnassii Pannonii* című kötetében a II. könyv CI. darabja Vizert, mint a hermeneutika tankönyv szerzőjét üdvözli; a III. könyv XIII. verse Vizert és hozzá kapcsolódva Agyich kanonokot, illetve Nitzkyhez írt versét méltatja. (a név mindkét helyen Viser formában) TÓTH 2009. 287., 292. Ez utóbbiból idéztem az alcímben, vö. itt 1. sz. jegyzet.

⁷⁹ A versről korábban csak azt mertem feltételezni, hogy 1781 után íródott. Utalt Agyich Vizernek a budai egyetemen való tanítására, illetve – már a címben – kanonokságára (vö. az előző jegyzettel); a költemény írása idejének meghatározását segíthetné, de nem teljesen világos, milyen munkára (*labor*) utal Agyich a vers 27–28. sorában, amelyet Vizer Ádám már 12 tél óta végez; amennyiben Agyich *Thalia* múzsa emlegetésével a maga Eszterházy püspök tiszteletére költött, valószínűleg elő is adott *Bucolicon*-jára céloz (1. sz. melléklet 13. sz.), akkor ez is megerősíti, hogy a vers 1780–1781 után keletkezett; 1784 előtti lehet a Vizert munkája publikálására felszólító rész szerint. Most 1783 végén írt versnek tartom: Szelestei Nagy László szívességéből ismertem meg azt az Agyich-levelet (a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltárban található: PMKL-1.03.a Personalia-Fasc20, nr. 6.), amelyet 1784. januárjában Horányi Eleknek írt; e levél utolsó mondatában: „*Habeas interim carmen meum, quod in hac ipsa molestia mea amico homini novissimum feci...*” (kiemelés tőlem). Ez után Agyich itt említett Vizer-versét olvashattam, amely azonban a Klimó Könyvtár Kézírtárában található műtől kis mértékben eltért. Vö. 2., 4., 81. sz. jegyzet.

⁸⁰ Vö. Vergilius IV. ecloga 1. sora: „*Sicelides Musae, paulo majora canamus...*”; vö. még Agyich *Bucolicon*-ja IV. része első sorával is.

⁸¹ Az idézett hely második része: *regalis palaestra*; vö. a 78. sz. jegyzettel.

⁸² Azon költemények címében, amelyeket Vizer pozsonyi tanítványai – illetve többek nevében Rájnis – a búcsúztatására írtak, „*alagya*” „*kesergő versek*” „*fájdalmas érzés*”, „*kesergés*”, „*kísérés*” olvasható. Vö. itt 78. sz. jegyzet.

⁸³ Ismert Vizer Ádámnak két munkája, mely Agyichnak is megvolt: *Praenotationes hermeneuticae Novi Testamenti...* Budae, 1777.; *Hermeneutica sancta Novi Testamenti in tres partes divisa*. Budae et Posonii, 1784–1785., ez utóbbi szintén segíti a vers datálását: ha abban Agyich még felszólítja Vizert a közzétételre, akkor a költemény 1784 előtti. Vö. itt 16., 79. sz. jegyzet, 3. sz. melléklet. 145. tétel.

hogyan ezáltal a többi embernek hasznára legyen; a pécsi püspöktől⁸⁴ származik mindaz, amivé barátja lett, azaz neki köszönhető, így az ő írásai között mintegy az atya – a püspök – írása is ott van. „Jóslatot mondok” – utal vissza az Eszterházy Lászlóhoz írt versre⁸⁵ – „míg a Titan lámpásával megvilágítja a földet, te a mi dicsőnk és nemzetségünk dicsősége leszel”. A vers utolsó két sorában többször fordul elő az „Adam” név: „az első Ádám figyelmeztet minket, hogy ünnepeljük Ádám napját... hát íme egy könnyed vers, Ádámunk, Isten veled.”

Ha eddig személyes hangú költeményekről beszéltem, a 19. számú vers (Ms 925) esetében még inkább ezt a személyességét kell kiemelni. Címe: *Carmen... ad Arcades Romanos*, a római Arcas-okhoz írt vers. „Sum civis vester” „a ti polgárotok vagyok” – kicsit szabadabban fordítva „közületek való polgár vagyok én is” – fordul a költő Arcadia⁸⁶ pástoraihoz, „előbb hullanak le a csillagok, előbb érik el a víz hullámai az eget, mintsem hogy én a ti házatokat elhagyjam”. A Múzsákat tiszteli⁸⁷ ő, míg a boldog órák folynak; „a ti küzdőtereteknek legyek én is részese... talán a ti bizalmatok és ítéletek méltóvá tesz erre”; itt is, a további helyeken is szép alliterációkkal találkozunk.⁸⁸ „Én a mezőket énekeltem meg” – utal önérzettel a Vergilius-i sorokra;⁸⁹ az antik elődhöz hasonlóan még két másik „műfajt” is említ, e versek egyik csoportjában méltóságokat énekel meg, másik csoportjában neves személyeket siratott el.⁹⁰ Néhány mutatványt el is küld nekik, nem gondolja, hogy egész kötete lenne, amit bemutathat – szerénykedik –, de bízik abban, hogy még majd ír verseket: „Ha tőletek babért, megtiszteltetést kapok, akkor... a tiszta Thalia⁹¹ verset fog nekem adni”. Antik mintára

⁸⁴ *Pentano... Praesule* – Agyich a pécsi püspököt többször nevezi meg így, többek között a Kertiza beiktatására és a Klimo halálára írt versben (1. sz. melléklet 3. és 4. sz.). Valószínűleg itt szintén Klimora gondolt, aki Vizernek és neki is jótéveje volt.

⁸⁵ Ld. itt a 12. sz. verset.

⁸⁶ Az *Accademia dell'Arcadia* költőihöz, akik közé barátja, Cajaffa (Caraffa) márki is tartozik. Korábban félreértettem a Horányi-listában 11. sz. vers vége felé ezt a sort: *Arcadia Divi faciunt jungamus in ipsa* = adják meg az istenek, hogy magában Arcadiában találkozzunk. PAPP 2003. 224. Vö. itt 66–67. sz. jegyzet.

⁸⁷ A Múzsák ismét *Aonia*-i nővéreként említettek, vö. a 10., 12., 16. sz. verssel; a „*colo*” ige talán kettős jelentésben szerepel: tiszteli a Múzsákat és múzsai mesterséget folytat, művel.

⁸⁸ Pl. a v, s, p betűk ismétlése: „*vestrae sim pars... palestrae / In socium tectus supplice voce peto.*”

⁸⁹ Agyich: „*Rus cecini*” – Vergilius feltételezett nápolyi sírjának felirata: „*Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc / Parthenope: cecini pascua, rura, duces*” – vö. *Bucolica*, *Georgica*, *Aeneis*.

⁹⁰ *Honores*, illetve *funebres* szóval utal ezekre az alkalmi művekre: főleg a főispáni, báni, püspöki, illetve püspöki helynöki beiktatásokra írt versekre (1. sz. melléklet 1., 8., 9., 12.; 13.; 3., 6., 7., 18., 4. sz. vers: Balassa, Végh, Györy, Nitzky; ismét Balassa; Kertiza, Christovich, Eszterházy, Splényi tiszteletére – ez utóbbinál a beiktatás ürügyén az egész családról –, valamint Nagy beiktatása kapcsán), illetve a halálesetek alkalmából készült költeményekre (5., 10., 17. sz.: Klimo, Nádasdi, valamint Nitzky Kristóf és Cornides Dániel halálára íródott vers – az utolsó tétel, mint tudjuk, két művet jelent) Vö. PAPP 2003. 215–216. (91., 94. sz. jegyzet). Balassa Ferencről szólva már utaltam Szerdahely György Alajos hozzá írott versére (vö. itt 13. sz. jegyzet); Splényi Ferenc kapcsán megemlíthetjük Szerdahelynek az újonnan kinevezett váci püspökhöz írt költeményét, a Nitzkyek kapcsán pedig több, e családhoz kapcsolódó alkalmi versét: TÓTH 2009. 304., ill. 280., 285., 292–293., 294.

⁹¹ Vö. esetleg 79. sz. jegyzet. Lehetséges, hogy Agyich ezt az előző, Vizer Ádámhoz címzett verssel egy időben, azaz 1783 végén írta. Formája mindkettőnek distichon; a papírok azonos mérete, a versek azonos hosszúsága (44 sor), az írásmód feltűnő hasonlósága erősíti ezt a feltételezést – hacsak nem későbbi tisztázatok.

utalhatnak ezek a sorok is: „*Crassus gazdagságát, a királyok palotáját megvetem*”.⁹² Ha megadatik az, amit kér, „*a tisztesség gazdagsága*” – tehát ha tisztességben bővelkedik –, akkor az neki, a költőnek elegendő; „*annak, aki túlél, meg fogom parancsolni, sírkövemen is a Ti⁹³ nevetek legyen*”.

A következő, 22. számú vers (Ms 1049) címzettjét, Joannes Baptista De Cambesii-t nem ismerjük; idős papról van szó, aki aranymiséjét tartotta. A két előzőhöz hasonló hosszúságú, a kézírás is nagyon sokban egyezik, de ez vagy kiforratlanabb vers azoknál, vagy valami miatt piszkozatban maradt fenn; lehet, hogy ki lehetne deríteni írásának pontos idejét.⁹⁴ Egyedül ebben a költeményben nem találkozunk, érthető módon, antik istenekkel, istennőkkel, múzsákkal. A vers Isten parancsával vagy figyelmeztetésével kezdődik: énekeljen örömeinek, a „második miséjét” tartó atya tiszteletére. Több alkalommal szóba kerül az idős pap szerénysége: „...*el akarja kerülni a megérdemelt tapsot*”, „*megtiszteltetésektől menekülő*”. Figyelemre méltó az a rész, amelyben az öregember szilárd hitét szembeállítja azzal, ahogy a kakas figyelmeztette Pétert, hogy megtagadta az Urat: „*Ut stet firma fides cecinit mihi gallus...*” Szóba kerül valamely tévedés is, melyet az áldozat bemutatásában követett el az aranymisés pap – „*ó bárcsak ennyi lenne a tévedésed*”, tudniillik a vers címzettjének egész életében. Agyich ezt a verset talán lábjegyzetekkel akarta ellátni,⁹⁵ de ennek végigvitelét nem láttam. „*A mi fényünk virrasszon a ti szentségetek mellett*” többértelmű sor, lehet így is olvasni: „*e vers fénye őrizze, kísérje a ti áldozatokat, miséteket*” – írja a költő a költemény végén az általa nagyra becsült papnak.

A kéziratos versek között az utolsó, a 23. számú (Ms 1050), amellyel Agyich Végh Péterhez, Baranya vármegye főispánjához fordult; ez nyomtatásban is megjelent.⁹⁶ E költeménnyel ismét az alkalmi versek körébe jutottunk.⁹⁷ A Fejér megyéből származó Végh családból Péter 1782-ben (a vers címe szerint 1781-ben) lett Baranya vármegye első embere.⁹⁸ „*Themis⁹⁹ istennő, a jognak és az igazságnak szülője*”

⁹² Crassus, Marcus Licinius (Kr. e. 115 /114?/-53), az első triumvirátus tagja, híresen gazdag bankár; a mondat második felének tartalma több Horatius-carmenre utalhat (pl. Liber II. 10.; 18.).

⁹³ *Arcadia* költőinek neve legyen a sírján, vagyis számíttassék ő is ezen költők közé.

⁹⁴ Húsvét és „*decima Calendae Maji*” olvasható a vers 12-13. sorában.

⁹⁵ A zárójeles (a), (b), (c), (d) mindenestre erre utal; hasonló megoldással talákoztunk a korábban ismertettek közül a Niczky-, Balassa-versekben, a *Saeculum...* kezdetű címmel ellátott költeményben, valamint a Splényi-családról szóló versben is (1. sz. melléklet 12., 13., 16., 18. sz.); ezek 1783–1788 között írt versek, lehetséges, hogy ez is ad némi támpontot a vers datálásához.

⁹⁶ 1. sz. melléklet, Horányi-féle lista 8. sz..

⁹⁷ Vö. 90. sz. jegyzet.

⁹⁸ Verebi Végh Péter (1725–1802/1807?) – a köznemesi eredetű családból Végh (I.) Péter 1775-től – más szerint unokája, Végh (II.) Ignác – kapta a Fejér megyei Verebet, ahonnan utóbb a család előnevét is vette; Végh (II.) Péter 1762–1765 között koronaügyész, 1770-től kamarai tanácsos, a Szt. István-rend tagja; 1780–1789 között II. József mellett királyi személynök. Miután az egész 18. században püspök-főispánok vezették Baranya vármegyét, Klimo halálát követően, Festetics Pál után Végh Péter volt a második főispán, 1782-től haláláig (közben 1785-től Széchényi Ferenc, majd Splényi József királyi biztos vezette a több megyéből álló kerületet); 1783–1785 között tárnokmester, 1795-től országbíró is volt. FALLENBÜCHL 1988. 142.; FALLENBÜCHL 1994. 65.; NAGY 2010.

⁹⁹ „*Alma*” – tápláló, jótékony, kegyes jelzót kapott *Themis*.

a vers címzettjének hivatalaira kezdett figyelni, és „*hogy jobban lásson, elvonta arca elől a fátylát... észreveszi a magyar földön Pétert,¹⁰⁰ és hogy őt milyen kegyesség és milyen jótékony hit táplálja...*” – kezdi Agyich a verset. A császár, II. József többféle megbízatással támogatta hű emberét, akinek a tisztségei közül már csak egy hiányzott, a főispáni cím. Említi a költő, név nélkül, Mária Teréziát is, „*a császár kegyes szülőjét*”, aki szintén ismerte már e férfiút; ő már nincs az élők közt – „*mindenkinek a sírása kísértte, amikor a halál kiragadta kezéből az atyáktól örökölt jogart*” – így most istennőként segíti Pannonia ügyeit. Hozzá fordul tehát *Themis*, és ez az istennő felel is: az isteneknek nem az az akarata, hogy Péter nélkülözze a főispánság magas tisztségét. Emlékeztet Baranya vezetőire, a család korábbi tisztségviselőire, jeles apósára,¹⁰¹ akinek dicsősége szállhat majd Végh Péter fiára is.¹⁰² Az égiek figyelmeztetése ez: minél hamarabb jusson neki ez a feladat, tisztség. Alighogy kimondta ezt, az égen hirtelen fény kel, Pécs vidékén pedig az öröm ezerszer hangzik és visszhangzik. Kéri *Themis*, hogy helyezze az istennő Végh Pétert a főispáni rangba, mely „*dicsőségre méltó csúcsa minden tisztségnek*”. A kegyes *Themis* is tapsol annak, hogy az arra érdemesnek adják a díjat. Ujjonganak a polgárok, akiknek a szerencsés sors megadta a kiváló főispánt; megtanulják most a halandók, hogy a kegyesség és a hit az igazságnak a szülői. A költő a vers vége előtt Eszterházyt¹⁰³ említi, akit a főispánhoz tiszta szeretet fűz. „*Vivite Peuchini...*” „*Éljetek, ti pécsiek, akiknek a szerencse eddig egy Pált juttatott, most pedig egy Pétert ad.*” Végül a szlávokhoz fordul Agyich, akiknek magyar püspöke és főispánja is lett.

Ezeket a verseket tudtam tehát bemutatni, igyekszem majd később mind a hátterükről, mind formai elemeikről egyre többet kideríteni.

¹⁰⁰ Agyich egy kedves félreértésére derül itt fény: Végh nevét következetesen „Víg”-nek értette, az adott helyen, majd a következő oldalon két helyen is először *Laetus*-t (=vidám) írt, ezt áthúzta, majd a keresztnév, a *Petrus* megfelelő alakját írta fölé, de a következő oldalon is *Laetus* szerepel.

¹⁰¹ Végh Péter felesége (valószínűleg) Nádasdy Erzsébet grófnő (1744–1814), Nádasdy Boldizsár belső titkos tanácsos, kancellár (megh. 1762) és Berényi Erzsébet lánya volt. genealogy.euweb.cz/hung/nadasdy3.html [2015.01.06.]

Agyich egy másik Nádasdy-családra gondolt, hiszen „illír” kapcsolatokat emleget. A familia másik ágából származó Nádasdy (V.) Ferenc (1708–1783) 1756 óta horvát bán, 1758 óta tábornagy, a Mária Terézia rend egyik első kitüntetettje volt. hu.wikipedia.org/wiki/Nádasdy_család [2015.01.13.]; Agyich Nádasdy halálára is írt verset (1. sz. melléklet 10. sz.); vö. még TÓTH 2004. 202–205. (Sebastianovich verse); TÓTH 2014. 228–229. (Zimányi verse); TÓTH 2014. 314. (Valla verse.)

¹⁰² Végh István (1763–1834) 1787-től helytartósági tanácsos, 1805: főispánhelyettes, 1807: Baranya vármegye főispánja, császári-királyi kamarás, majd belső titkos tanácsos, a szent korona őre. FALLENBÜCHL 1988. 142.; FALLENBÜCHL 1994. 65.; NAGY 2010.

¹⁰³ Eszterházy Pál László püspökről van szó. Ld. még a versben a következő sort. Vö. 68. sz. jegyzet.

Mellékletek

1. számú melléklet

Horányi Elek listája, egyszerűsítve (az OSZK és a Klimó Könyvtár jelzeteivel)

1. Poëma... Illustrissimi tunc Liberi Baronis Francisci **Balassa** de Balassa-Gyarmath... sacrum ea occasione, cum Supremi Comitis... curas capesseret Anno MDCCLXII. atque... ab... Antistite Georgio Klimo Vjlakinum in praecipuum ditionis oppidum introduceretur.

2. Poëma... **Mariae Theresiae**, Augustae Dominae, et Regni Ordinibus inscriptum, cum An. MDCCLXIV. occasione grassantis in Bosnia et Servia pestiferae luis...

3. Poëma... sub nomine Musae Syrmio-Slavonicae... Matthaeo **Kertiza** oblatum, cum is Bosnensis et Syrmienensis... Ecclesiarum suarum possessionem Anno MDCCLXXIV.... adiret. (Klimo: M 985: PEK TGYO KK Sz. Q. IV. 6/9.)

4. Poëma... Illustr. Domino Stephano **Nagy** dicatum, cum is Episcopus Temisciensis consecratus Vicarius Primatis Hungariae in regione Strigoniensi Anno Christi MDCCLXXVII. constitueretur.

5. Lessus ... Manibus ... Praesulis Georgii **Klimo** flebilibus modis devotus, cum huius exuviae ... in Cathedralem Ecclesiam tumulo inferrentur A. MDCCLXXVII. (Klimo: F 533: PEK TGYO KK U III. 5/22.)

6. Festum carmen... Illustrissimo Domino Emerico **Christovich** sacratum, cum is... ab Antistite Matthaeo Francisco Kertiza, et duobus aliis, Episcopus Chanadiensis ritu solenni ordinaretur. (1777.)

7. In adventum Illustrissimi Paulli (!) Ladislai e Comitibus **Eszterházy** de Galantha Episcopi Quinque-Ecclesiensis... (OSZK: 186.884.)

8. Carmen in festam Inaugurationem Illustrissimi Domini Petri **Végh**, ...cum is Anno Ch. MDCCLXXXI.... Supremus Baranyiensis provinciae Comes exciperetur.

9. Poëmatation ... nomini Illustrissimi Domini Francisci **Györi** de Radvány, ...cum hic ad Supremi Comitis dignitatem in Tolnensi provincia evehetur. (Klimo: A 120: PEK TGYO KK NN II. 30/4.); (OSZK:626.419.)

10. Lessus in Franciscum e Comitibus **Nádasdi** Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Pro-Regem, ...e numero viventium Anno MDCCLXXXIII. ereptum.

11. In abitum Illustrissimi Comitis Dominici de **Cajafa**... in Etrusca et Latina poësi excellenter versati. (Klimo: A 122: PEK TGYO KK NN II. 28/32.)

12. Poëmatation... in festam memoriam Comitis Georgii **Nitzky**, cum... Supremi Comitis provinciae Verötzensis munus Anno MDCCLXXXIII. nancisceretur. (Klimo: A 119: PEK TGYO KK NN II 28/19.); (OSZK: 625.850.)

13. Carmen amplissimis honoribus... Francisci de Paula e Comitibus **Balassa** de Balassa Gyarmath..., dum Pro-Rex Croatiae, Dalmatiae, et Slavoniae auspiciato renuntiaretur... (OSZK: 826.330.)

14. Carmen honoribus Reverendissimi D. Andreae **Szabo**, ... Seminarii Generalis Poseniensis Rectoris delatum Anno Ch. MDCCXXXVI. (Klimo: A 121: PEK TGYO KK NN II. 21/1., PEK TGYO KK NN II. 23/11.); (OSZK: 820.525; 828.256.)

15. Carmen ad Regiam **Academiam** Quinque-Ecclesiensem ... honoribus Illustrissimi Domini S. R. I. Comitis Iosephi **Teleki** de Szék ... Rectoris. Quinque-Ecclesiis Anno MDCCLXXXVI. (Klimo: A 118: PEK TGYO KK NN II 21/10., PEK TGYO KK NN II. 26/8.); (OSZK: 625.414; másik kiadás: OSZK: 819.928.)

16. Poëmation elegans... occasione celebrati **Saecularis anni**, quo liberata est a Tyrannide Turcica Civitas Quinque-Ecclesiarum; ...honoribus... Francisci **Széchényi** de Saárvári Felső Vidék, ...Commissarii Regii dicatum A. MDCCLXXXVI. (Klimó: A 123: PEK TGYO KK NN II. 25/1.); (OSZK: 625.848.)

17. Elegia in obitum Comitis Christophori **Nitzky** Iudicis Curiae Regiae, et Consilii Locumtenentialis Regii Praesidis; et Carmen in mortem Cl. **Cornidis**, insignis vetustatum Hungaricarum perscrutatoris, Amici et Familiaris sui... Anno MDCCLXXXVIII.

18. Carmen Inclyto nomini Francisci Xaverii **Splényi** e LL. BB. de Mihaldi, cum primum Episcopali dignitate Vacium subire Anno MDCCLXXXVIII.... (OSZK: 624.378.)

19. Orationes latinae duae, quarum prima, occasione incruenti ad aras sacrificii ab Instituti Religiosi homine **post exactos Sacerdotii annos quinquaginta** Deo iterum oblata dicta, et in vulgum dispersa fuit: altera vero in profusa **Mariae Theresiae** olim Reginae Apostolicae liberalitate celebranda versatur, et habita fuit ad Sclavoniae populum cum in eiusdem provinciae loco Kukowze vocato ingens a fundamentis excitata moles Divino cultui solenni ritu consecraretur.

His accedunt alia opuscula nempe

20. Carmen de utilitate ac decore **sacri ieiunii**. Szegedini, et.

21. **De arbore moro** in publica Civitatis platea commeantium incommodo insita et protensa enuntiatum.

22. Onomasticon ad Cl. Virum Alexium **Lality** Szegediensem Scholarum Piarum Praesidem, et aliud

23. Ad Cl. Virum Christophorem **Kónya** in Gymnasio Scholarum Piarum Pestano Eloquentiae Professore Budamissum.

24. **Satira in quemdam** musico adparatu se se instruentem, ad discendam vero artem invita Minerva comparatum, et aliam

25. **In tres Iuvenes** a rudi femina in quadam porta referenda superatos.

26. **Complures inscriptiones, ac salutationes, variaque epigrammata** (quae digna utpote luce ad eandem adspirent...).

2. számú melléklet

Agyich-kéziratok a Klimó Könyvtár kéziratárában

* Forrás: MÓRÓ é.n.

** A költeménynek a kéziratban szereplő címe, lehetőleg kis rövidítéssel.

*** Méret, terjedelem: a lap függőleges mérete Móró után, de ezt itt külön nem jelöltem; oldalszám (nem lapszám); a sorok száma csak a tárgyalásba vont verseknél.

**** A vers formája, egyéb jellemzője, esetleg száma a Horányi-listában; az osztályozásnak megfelelő jelölések: 1/a, 1/b, 2/a, 2/b, valamint egy „A” betű abban az esetben, ha Mórónál Agyich neve zárójelben szerepelt (akár azért, mert a költő neve a kéziratban más formában – pl Agyich – volt olvasható, akár azért, mert nem volt olvasható)

SOR-SZÁM	PEK TGYO Kt.	Cím**	ÉVSZÁM	MÉRET, TERJE- DELEM***	MEGJEGYZÉS****
1	Ms 752	Bucolicon in... Adventum... Domini Pauli e Comitibus Eszterházy de Galantha Quinque Ecclesiarum Praesulis	1780	39 cm 17 o.	hexameter; Horányi: 7. sz. (pizskozat?); 1/a
2	Ms 753	Carmen ad Regiam Academiam V. Ecclesiensem...	1786	38 cm 7 o.	hexameter; Horányi: 15. sz.; 1/a
3	Ms 754/a	Poëma De repressa in Slavonia peste Honoribus Illustrissimi D. L. B. Balassa... dedicatum a S. A... MDCCLXIII	1763	35 cm címlap+11 o. 453 sor	hexameter; vö. a két következő- vel (pizskozat ?); Mórónál* Poema de repressam (!) ...; 2/a; A*
4	Ms 754/b	Poëma ob repressam in Slavonia pestem Honoribus Illustrissimi D. L. B. Balassa... comitis Dicitum.	1763	35 cm; 13 o. 445 sor	hexameter; az előzővel nem teljesen egyező; vö. az előzővel és a következő- vel; Mórónál* Poema...; 2/a; A*
5	Ms 755	Poëma Augustissimae Terrae Principis Mariae Teresiae Reginae... Inclyti Comitatus Syrmiensis ejusdemque Supremi Comitibus... Francisci... Balassa...	1764	37 cm 16 o.: 2 o. + 385 sor	hexameter; Horányi: 2. sz.; vö. a két előző- vel; Mórónál* Poema...; 1/b; A*
6	Ms 756	Carmen Bucolicum	1780	36 cm 17 o.	hexameter; Horányi: 7. sz. (tisztázat?) Mórónál* záró- jelben Bucolicon ... cím (ld. itt 1. tétel); 1/a; A*
7	Ms 757	Poëma Amplissimis Honoribus... Francisci Balassa...	1762	36 cm 10 o. 283 sor	hexameter; Horányi: 1. sz. ; Mórónál* Poema...; 1/b; A*

SOR-SZÁM	PEK TGYO Kt.	Cím**	ÉVSZÁM	MÉRET, TERJEDELEM***	MEGJEGYZÉS****
8	Ms 758	Carmen ad Annum Saecularem Liberatae a Tyrannide Turcica ciuitatis Quinque Ecclesiensis...	1786	38 cm címlap+ 4 o.	distichon; Horányi: 16. sz. ; 1/a
9	Ms 759	Carmen Amplissimis Honoribus Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Stephani Nagy... MDCCLXXVII	1777	37 cm címlap+ v +11 o. 300 sor	distichon; Horányi: 4. sz., a címlap verso- ján 4 sor distichon; 1/b; A*
10	Ms 760	Ignatio Szent-Martonyio olim Humaniorum in Academia Zagrabienſi Professoſſori, nunc Parocho Bellicenſi	é. n.	38 cm 2 o. 70 sor	distichon; 2/b; A*
11	Ms (767)	C. n. (Móro által adott címe: Carmen funebralis), kezdete: Iam satis est lusum, non hoc vult ludicra tempus...	é. n.	38 cm 3 o. 104 sor	distichon (Móro szerint nincs jelzet; más írással 767); 2/b; A*
12	Ms 920	Carmen in... Tentamen... Comitſ Ladislai junioris Esterhazy...	é. n.	21 cm 1 o. 14 sor	distichon; 2/b; A*
13	Ms 921/1	Carmen Amplissimis Honoribus... Francisci... Balassa... MDCCLXXXV.	1785	25 cm címlap+5 o. 152 sor	distichon; Horányi: 13. sz.; Mórónál* egy- ségesen MS 921, zárójelben: két példány, vö. a következővel; 1/a
14	Ms 921/2	Carmen Amplissimis Honoribus... Francisci... Balassa... MDCCLXXXV.	1785	25 cm címlap+5 o. 152 sor	distichon; Horányi: 13. sz.; vö. az előzővel; beillesztve két Agyich-levél- fogalmazvány; 1/a

SOR-SZÁM	PEK TGYO Kt.	Cím**	ÉVSZÁM	MÉRET, TERJEDELEM***	MEGJEGYZÉS****
15	Ms 922/1	Carmen Super insigni Juditio... Stephani Kationa de Bibliotheca Klimoiana...	é. n.	21 cm 1 o. 16 sor	distichon; vö. a következővel; 2/b; A*
16	Ms 922/2	Carmen Super insigni Juditio... Stephani Kationa de Bibliotheca Klimoiana...	é. n.	21 cm 1 o. 16 sor	distichon; Mórónál* MS 922, zárójelben: 2 példány (!), vö. az előzővel; 2/b; A*
17	Ms 923	Carmen in D. Canonicum Szemenich Secretarium Eppi Klimo	é. n.	23 cm 2 o. 54 sor	Distichon; 2/b; A*
18	Ms 924	Reverendissimo ac Clarissimo Viro Adamo Vizer O. E. Q. Canonico Sacro Stae Theologiae Doctor etc	é. n.	24 cm 2 o. 44 sor	distichon; külső forrásból: 1783; 2/b; A*
19	Ms 925	Carmen Stephani Agyich O. E. Q. Canonici ad Arcades Romanos	é. n.	23 cm 2 o. 40 sor	distichon; Mórónál*... ad Arcady...; 177? ; 2/b; A*
20	Ms 926	Carmen in festam inaugurationem... Francisci Györy de Radvány...	1783	26 cm címlap+ 6½ o.	distichon; Horányi: 9. sz.; 1/a
21	Ms 1048	Carmen Illustri Genti Baronum Splény de Mihálydi	1788	25 cm 10 o. 166 sor	distichon; Horányi: 18. sz.; 1/a; A*
22	Ms 1049	Reverendo Patri Ioanni Baptistae De Cambesiis Secundo Neo-Mystae	é. n.	25 cm 2 o. 44 sor	Distichon (piszkozat?); 2/b; A*
23	Ms 1050	Carmen Honoribus Petri Végh	1781	25 cm 3 o. 52 sor	distichon; Horányi: 8. sz. ; 1/b; A*

3. számú melléklet

Elenchus: Agyich István könyvei¹⁰⁴

Sorszám	Az Elenchus-ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
3	Alexovits Conc. Hgric.	Alexovics Vazul: <i>Ünnepnapi prédikációk</i> . Pest, 1789. ¹⁰⁵
8	Apologorum (?) Moralis Biró	Halápi Konstantin: <i>Apologorum moralium libri VI. Elegiarum unicus Honori... Martini Biro de Pardany... Episcopi Weszprimiensis... Tyrnaviae, 1747.</i> ¹⁰⁶
9	S. Augustini Eppistolae (!) ad Hyeron et soliloq. Illyr (!)	Augustinus, Aurelius, S.: <i>Epistolae; Soliloquiorum libri II.</i> ¹⁰⁷
10	Aulii Gelli Noctium Atticorum	Gellius, Aulius: <i>Noctium Atticorum libri undeviginti...</i> ¹⁰⁸

¹⁰⁴ PEL PKL MGLT Fasc. CDLVII. T₃. Vö. itt 2., 16. sz. jegyzet. A hivatkozás egyszerűsítése végett adtam eredetileg a táblázat első oszlopában szereplő sorszámokat; a forrásunk szerint 153 tételből álló listából itt csak azokat a könyveket – ritkábban azokat a szerzőket – emeltem ki, amelyeket sikerült azonosítani (erre még visszatérek).

A könyvlista elején mintegy címként: *Elenchus librorum a pie defuncto Reverendissimo Domino Canonico Agyich Venerabili Presbytero legatorum*; a lista végén: *Praemissos Libros Presbiteriali (!) Domui resignatos esse testor. Quinque Ecclesijs 19 Januari 1790 Josephus Erdeődy Cathedralis Ecclesiae Quinque Ecclesiensis Canonicus*. E könyvlista mellett kis lapon összegzés: *Libri... Domui Presbyteriali legati sunt sequentes: in folio volumina 19, in quarto volumina 55, in octavo volumina 176.* – mindegyik helyen kiegészítés tőlem (Az *Inventarium Rerum mobilium...* végén a könyvek másféle összegzése olvasható – PEL PKL MGLT Fasc. CDLXXXIV. Nr. 1.). Nem világos előttem, miért papi házat és nem kanonoki házat írtak itt; ha a különbségtételnek jelentősége van, kérdés, hogy ez a *presbyterialis domus* az a papi ház-e, amely az ekkor tanintézetként épp nem működő, de „gazdasági szereplőként” folyamatosan jelen lévő pécsi szeminárium területén volt; ez a későbbi nyugdíjas papok háza is lehetett; a szeminárium telken 1777 óta két ház is volt, az egyiket intézői laknak, a szeminárium házának, 1856-ban már „elaggott papok” házának nevezték (Horváth István szíves szóbeli közlése szerint, illetve MADAS 1978. 349.).

Az *Elenchus*-ról: apró betűs, rosszul olvasható írás, a könyveknek rövidített címmel közölt listája; a műveket a szerzők szerint abc rendbe sorolva vették számba (nem mindig következetesen); méretük szerint legnagyobb részben quarto és octo könyvek.

Jóllehet a különböző könyvlistákat a *könyvek beazonosítása nélkül* szokták közölni, itt ettől eltértem. Néhány olvasmányom (FRANKOVIĆ 2012., GŐZSY-VARGA 2009., GŐZSY-VARGA 2011.) indított arra a gondolatra, hogy a könyvekkel, és általuk talán Agyich kapcsolataival is, műveltségével is foglalkozhatnánk. Kutatásom jelen szakaszában a könyveknek közel kétharmadát tudtam csak azonosítani, de a (verseskönyvek nélkül) majdnem 200 kötetet tartalmazó lista így is tanulságos; a munkában a Klimó Könyvtár katalógusán és Szinnyei művén (MÓRÓ 2001., SZINNYEI (1891–1914) 1980–1981., illetve ennek internetes változata: mek.oszk.hu/03600/03630/html [2015.08.03.]) kívül több könyvlista segített, de leginkább kettőt forgattam.; VARGA 1998.; EMÓDI 2014.

¹⁰⁵ A lista írója talán *Conciones Hungaricae* címet akart adni. <http://lexikon.katolikus.hu/A/Alexovics.html> [2015.01.12.]; vö. EMÓDI 2014. 232.; a könyvet többször kiadták.

¹⁰⁶ HORÁNYI 1808. 12. Halápiról (itt Alapiról) általában 9–13. (1698–1752); Biró de Pardany (másutt Biró de Badany) = Padányi Biró Márton (1693–1762) veszprémi püspök. Vö. mek.oszk.hu/03600/03630/html [2015.02.05.]; SZÖRÉNYI 1999b. 124., 132.; SZÖRÉNYI 1999c. 138–139.; TÓTH 2014. 22., 25.; vö. itt 118–119. sz. jegyzet (31–32. tétel).

¹⁰⁷ Horvát kiadás, ez utóbbit vö. MÓRÓ 2001. 37. (A552 tétel)

¹⁰⁸ Megjegyzés: *lib 20 unica pars adest*. Nem tudni, itt milyen kiadás volt. Vö. MÓRÓ 2001. 235. (G111 tétel)

Sor-szám	Az <i>Elenchus</i> -ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
11	Bajtai Oratio Inauguralis	Bajtay Antal: <i>Allocutio habita ea occasione cum Jos. Maria Auersperg S. R. I. Comes Supremus Magni Principatus gubernator renunciaretur die VI. mensis mai. S.I., 1777.</i> ¹⁰⁹
12	Babai Franc Hgriae Reges	Babai Ferenc: <i>Ungariae Reges... eorum genealogia, acta item illustriora et fata compendio metrico deducta. Tyrnaviae 1776.</i> ¹¹⁰
15	Belii Gram. Germ.	Bél Mátyás: <i>Institutiones Linguae Germanicae... Leutschoviae, 1718.</i> ¹¹¹
17	Belli Ditmarsici Histor.	Hieronymus Osius: <i>Historia Belli Ditmarsici ab Anno MDLIX... carmine heroico a Hieronymo Hosio... Vitebergae, 1560.</i> ¹¹²
20	Bonaventurae Borbelini Conc. Ital.	Barberini, Bonaventura: <i>Prediche dette nel palazzo Apostolico... Divise in Tre Tomi... Venezia, 1752.</i> ¹¹³
21	Bossuet Un. Protest.	Bossuet, Jacques Bénigne: <i>Historia doctrinae protestantium... Tyrnaviae, 1739 (?)</i> . ¹¹⁴
22	Bombardi Topographia R. Hgriae	Bombardi, Michael – Csaki de Kerestszegh, Nicolaus – Moroni, Paul: <i>Topographia magni regni Hungariae, sive nobilissima eius ditionis quam modo Hungariam dicimus... Viennae Austriae, 1718.</i> ¹¹⁵
23	Bourdal Conc	<i>Bourdaloue (Bourdalou), Louis.</i> ¹¹⁶

¹⁰⁹ http://hu.wikipedia.org/wiki/Bajtay_Antal; mek.oszk.hu/03600/03630/html [2015.01.09.]; csak említés: SZÖRÉNYI 1999b. 130.; SÁRKÖZY 2008. 47., 48.

¹¹⁰ SZINNYEI (1891) 1980–1981. I. 303., <http://lexikon.katolikus.hu/B/Babai.html> [2015.02.02.] Vö. még: Babai Ferenc: *Ungariae palatini, propalatini, et locumtenentes regii bello, pacemque clarissimi, compendio metrico deducti...* Tyrnaviae, 1775.; *Archii-Episcopi Strigonienses... compendio metrico deducti...* Tyrnaviae, 1776. MÓRÓ 2001. 39. (B4., B3. tétel)

¹¹¹ mek.oszk.hu/03600/03630/html [2015.01.12.]

¹¹² <https://books.google.hu/books?id=NB42AQAAMAAJ&pg=PA349&lpg=PA349&dq=belli+ditmarsici...> [2015.01.04.]

¹¹³ https://books.google.hu/books?id=7wL_GU2jSNIC&pg=PP30&lpg=PP30&dq=barberini+prediche... [2014.04.22.]

¹¹⁴ Vö. MÓRÓ 2001. 99. (B1018. tétel); vö. Bossuet, Jacques Bénigne: *Avertissements aux protestants sur les lettres du ministre Jurieu contre l'Histoire des variations...* (?) http://fr.wikipedia.org/wiki/Jacques-Bénigne_Bossuet [2015.01.28.]; vö. Jacobus Bossuet *Historia Protestantium (Tyrnaviae)* EMÓDI 2014. 33., 43., 65., 109., 116., 153., 158., 164., 174., 190., 194. (Bossuet, Bosvet formában is); vö. VARGA 1998. (541. tétel.)

¹¹⁵ http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb11027606_00005.html [2015.01.04.]

¹¹⁶ Vö. MÓRÓ 2001. 100–101. (B1042–1052. tétel): francia, német és magyar nyelvű kiadások: *Sermons... Prädigten...* Prédikációi; EMÓDI 2014. 86., 180.: német nyelvű kiadás; a forrásból úgy látszott, hogy a híres jezsuita beszédeinek kétkötetes, nyolcadrét, latin kiadásáról van szó, egyelőre két müncheni könyvtárban találtam ehhez köthető adatot (1715. illetve 1716.)

Vö. fr.wikipedia.org/wiki/Louis_Bourdaloue; http://reader.digitale-sammlungen.de/en/fs1/object/display/bsb10458137_00192.html;

http://www.europeana.eu/portal/record/9200386/BibliographicResource_3000044992980.html [2015.02.03.]

Sor- szám	Az <i>Elenchus</i> -ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
26	Calmeth Diss.	Calmet, Augustin: <i>Prolegomena et dissertationes in omnes, et singulos S. Scripturae libros...</i> Lucae, 1729. ¹¹⁷
31	Constant. a Passione Dni Myrias versu~...	Halápi Konstantin: <i>Myrias versuum sine ellipsi, et synalepha editorum...</i> Tyrnaviae, 1737. ¹¹⁸
32	Ejusdem Odarum libri	Halápi Konstantin: <i>Odarum Leonino Sapphicarum libri tres...</i> Tyrnaviae, 1741. ¹¹⁹
33	Conspectus Reipubl. litterar. Valaski	Wallaszky Pál: <i>Conspectus reipublicae litterarum ab initiis Regni ad nostra usque tempora...</i> Posonii et Lipsiae, 1785. ¹²⁰
35	Conti Poësis heroica	Conti, Johannes Baptista S. J.: <i>Poesis heroica, et elegica.</i> Romae 1701. ¹²¹
37	Curtii epla	Curtius, Cornelius: <i>(Cornelii Curtii) Epistolae familiares</i> [Ingolstadt] 1621. ¹²²
38	Chrisostomi de sacerdotio (?)	Johannes Chrysostomus, S.: <i>De sacerdotio libri VI.</i> Augustae Vindelicorum, 1763. ¹²³
41	Didae (?) Stella contemptus vanitatum	Estella, Diego de (Stella, Didacus = Ballesteros y Cruzas, Diego): <i>Contemptus vanitatum mundi.</i> ¹²⁴
42	Du Fresne Hist. Illyrici	Du Cange, Carolus Du Fresne (Keglevich, Josephus közléteszi): <i>Illyricum vetus & novum, siue, Historia regnorum Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Bosniae, Serviae, atque Bulgariae...</i> Posonii, 1746. ¹²⁵
48	Fredro Monita Politici Moralia	Fredro, Andreas Maximilianus: <i>Monita politico-moralia...</i> ¹²⁶

¹¹⁷ Vö. MÓRÓ 2001. 117. (C66 tétel.)

¹¹⁸ Constantinus a Passione Domini = Halápy (Halápi, Alápi) Konstantin piarista szerzetes, költő; vö. mek.oszk.hu/03600/03630/html; http://de.wikisource.org/wiki/BLK%C3%96:Halapi,_Constantin [2015.01.09.] HORÁNYI 1808. 11.; JELENITS 1969. 182–192.; SZÖRÉNYI 1999b. 124.; SZÖRÉNYI 1999c. 138–139.; TÓTH 2014. 23–24.; EMÓDI 2014. 194., 220.; vö. itt 106. és a következő jegyzet (8., 32. tétel.)

¹¹⁹ HORÁNYI 1808. 11–12.; TÓTH 2014. 24.

¹²⁰ <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/w/w30242.htm> [2015.01.05.]; vö. MÓRÓ 2001. 672. (W61. tétel); FRANKOVIĆ 2012. 6.

¹²¹ http://books.google.hu/books/about/Poesis_heroica_et_elegiaca_Autore_Jo_Bap.html?id=zNkGw6ISUXsC&redir_esc=y [2015.01.04.]

¹²² <http://words.fromoldbooks.org/Chalmers-Biography/c/curtius-cornelius.html> [2015.01.12.]

¹²³ Vö. MÓRÓ 2001. 313. (J111–112. tétel.)

¹²⁴ Címváltozat: *De contemptis mundi vanitatibus...*, illetve *De contemnendis mundi vanitatibus...* a spanyol (1562., 1574.) után latin kiadások: Coloniae, 1587., 1590., 1594., 1598., 1611., 1624., 1638., 1663., 1728. Vö. mek.oszk.hu/03200/03251/03251.htm#3 (502. tétel);

http://www.prdl.org/author_view.php?a_id=4493&s=0&limit=50; at.be/uniCat?func=search&query=author:"Stella, Didacus"&formQuery=author:"Stella, Didacus" [2015.02.03.]; vö. még GÖZSY – VARGA 2009. 47.

¹²⁵ http://fr.wikipedia.org/wiki/Charles_du_Fresne_sieur_du_Cange; <http://en.wikipedia.org/wiki/Illyria> [2015.01.10.] Vö. MÓRÓ 2001. 181. (D417. tétel.)

¹²⁶ 1664-től több fr. és lat kiadás: http://la.wikipedia.org/wiki/Andreas_Maximilianus_Fredro [2015.01.04.]; vö. EMÓDI 2014. 242.: itt Phredro.; vö. még SZINNYEI (1897) 1980–1981. V. 984. Kaprinai István Kolozsvárott bölcseletet tanító jezsuita nevével: Andreae Maximiliani Fredro *Monita politico*

Sor-szám	Az Elenchus-ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
50	Flores Senecae	Seneca, Lucius Annaeus: (<i>L. Annaei Senecae philosophi... Flores, sive sententiae insigniores. Posonii, 1745.</i> ¹²⁷
51	Triumphus Coronatae Reginae Tersachtensis (?)	Pasconi, Claro: <i>Triumphus coronatae Reginae Tersactensis, signis, prodigiis ubique nitentis. Venetiis, 1731.</i> ¹²⁸
52	Floriani Dalham De Canone Dogm.	Dalham, Florianus: <i>De canone dogmatum Christianorum et Ecclesiasticae disciplinae libri duo Wien, 1784.</i> ¹²⁹
53	Gravezon Hist. Eccl.	Graveson, Ignatius Hyacinthus: <i>Historia Ecclesiastica. Augustae Vindelicorum, 1756.</i> ¹³⁰
54	Gesneri Fundamenta stili cultioris	Heineccius, Johann Gottl(ob): <i>Fundamenta stili cultioris... quibus accedit sylloge exeporum adnotationes adicit Johan Matthias Gessner... Amstelodami, 1744.</i> ¹³¹
56	Gvalter (?) Iter Exaticum (?)	Paullus, Gualterus: <i>Iter extaticum animi salientis a mundo, de terra, a coelo, a seipso in Deum... Neostadii, 1719.</i> ¹³²
57	Habert De sacram Ord.	Habert, Ludwig: <i>Tractatus de sacramento ordinis. Venetiis, 1764.</i> ¹³³
60	Hervik Antidotu~ libertismi	Herwig, Bohuslaus: <i>Antidotum libertinismi moderni, sanis fidelium mentibus in praesevationem... Essekini, 1776.</i> ¹³⁴
61	Habert De sacram. Poenit.	Habert, Ludwig: <i>Praxis sacramenti poenitentiae, sive methodus illius utiliter administrandi. Venetiis, 1758.</i> ¹³⁵
63	Horányi Coment. rer. Hung.	Horányi, Alexius: <i>Franc. Forgachii de Ghymes... rerum Hungaricarum sui temporis Commentarii... Posonii et Cassoviae, 1788.</i> ¹³⁶

moralia Cum universam logicam publice tueretur ... Antonius Haller ... praeside ... Stephano Kaprinai. Claudiopoli, 1749.

¹²⁷ Vö. MÓRÓ 2001. 575. (S674. tétel).

¹²⁸ <http://www.ffzg.unizg.hr/klafil/croala/cgi-bin/getobject.pl?c:2:2513:juric>;
<http://katalog.hazu.hr/WebCGI.exe?Tip=Listic&Jbmg=084344&Baza=1> [2015.01.12.]

¹²⁹ https://www.wien.gv.at/wiki/index.php/Florian_Dalham [2015.01.09.]

¹³⁰ Vö. MÓRÓ 2001. 253. (G424–427. tétel), EMÓDI 2014. 4., 53. (1739.), 120.; vö. még Graveson, Ignatius Hyacinthus Amat de: *Historia Ecclesiastica variis colloquiis digesta... Editio novissima a Joanne Dominico Mansi, Venetiis, 1781-62.* http://www.mgh.de/bibliothek/opac/?wa72ci_url=/cgi-bin/mgh/regsrchindex.pl?wert=amat+de+graveson,+ignace+hyacinthe... [2015.01.29.]

¹³¹ Vö. MÓRÓ 2001. 278. (H204. tétel); <http://books.google.hu/books?id=soVEAAAACAAJ&printsec...> [2015.01.08.] – ugyanez a cím, Lipsiae, 1748.

¹³² <http://thesaurus.cerl.org/record/cnp00115310> [2015.01.09.]

¹³³ Vö. MÓRÓ 2001. 266. (H12. tétel.)

¹³⁴ Vö. MÓRÓ 2001. 284. (H321. tétel).

¹³⁵ Vö. itt 133. sz. jegyzet (57. tétel); MÓRÓ 2001. 266. (H10. tétel).

¹³⁶ SZINNYEI (1896) 1980–1981. IV. 1074–1075.

Sorszám	Az <i>Elenchus</i> -ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
65	Iansenii Gandavensis Coment. de Evang.	Jansen, Cornelius: (<i>Cornelii Iansenii</i>) <i>episcopi Gandavensis Commentariorum in suam Concordiam, ac totam historiam euangelicam partes IIII</i> . Lovanii, 1572. ¹³⁷
66	Iter per Posegana Slavonia Piller, et Mitterpacher	Piller, Mathias – Mitterpacher, Ludovicus: <i>Iter per Poseganam Sclavoniae provinciam...</i> Budaë, 1783. ¹³⁸
68	Jaroslavi Alexii Hist. Dogmat.	Kapeller, Jaroslaus a S. Alexio: <i>Theologia historico-dogmatica in tres partes divisa</i> . Jaurini, 1738. ¹³⁹
69	Ejusdem Phylosophia (!) Dogmatu~	Kapeller, Jaroslaus a S. Alexio: <i>Philosophia historico-dogmatica in tres partes divisa</i> . Posonii, 1746. ¹⁴⁰
73	Imperatores Otton~	(Schmitth Miklós): <i>Imperatores Ottomanici a capta Constantinopoli, cum epitome principum Turcarum</i> . Tyrnaviæ, 1747–1752. ¹⁴¹

¹³⁷ Vagy Antwerpiae, 1592., Moguntiae, 1612. (illetve későbbi kiadások) Vö. MÓRÓ 2001. 310–311. (J68–69. tétel); http://en.wikipedia.org/wiki/Cornelius_Jansen_Bishop_of_Ghent%29 [2015.01.13.]

¹³⁸ <https://books.google.hu/books?id=qSdJAAAACAAJ&pg=PA279&lpg=PA279&dq=mitterpacher+piller...> [2015.01.09.]; vö. MÓRÓ 2001. 483. (P457. tétel); Mitterpacherhez: SZINNYEI (1903) 1980–1981. IX. 45–49. A Mitterpacher-családról Borsy Judit segítségével tudtam meg többet: apja, Ignác a bellyei uradalom, majd a pécsváradai apátság uradalmának *praefectus* volt, egy időben az apát *plenipotentiarius* is, 11 gyermeke közül hárman lettek ismertek: az itt említett Lajos (1734–1814) jezsuita, egyetemi tanár (természettudomány, matematikai földrajz, gazdaságtan stb), József (1739–1788) jezsuita, egyetemi tanár (matematika); Dániel (1745–1823) plébános, majd kanonok, éneklókanonok, kinevezett Scutari-i püspök, tanácsnok, a hétszemélyes tábla ülnöke. BRÜSZTLE 1880. IV. 481., 598.; vö. még SCHMELCZER-POHÁNKA 2012. 91., 92.

Agyich valószínűleg a mai Janus Pannonius u. 6.-ban, a Smackers-féle kanonoki házban lakott, Brüsszle és Petrovich is felsorolja (különbözőképpen) a ház lakóit, Petrovich Ede szerint Agyich Istvánt megelőzően, illetve utána Mitterpacher Dániel és Szalágyi István élt itt. AIGL 1838. 44–45.; BRÜSZTLE 1874. I. 580.; MADAS 1978. 208.; PETROVICS 1983. 80–89. Agyich *canonicus theologus*-ként, a szeminárium (illetve a papnőveldei uradalom) vezetőjeként jogosult volt annak épületében lakni: AIGL, 1838. 26. (*habitatione in Seminarii aede ... gaudet...*); 1788 áprilisában a *domus Mitterpachiana*, illetve *Domus Canonialis antea Mitterpachiana* utaltatott ki neki. PEL PKL *Index Generalis Consistorii Capitularis* utalása szerint a *Protocollum IX.*-ben, illetve az *Elenchus Archivi Privati Venerabilis Capituli Quinque Ecclesiensis* szerint a Fasc. CCI. Nr. 12.-ben. (Vö. itt 104. sz. jegyzet.) Lehetséges, hogy Agyich Mitterpacher Dániellel szorosabb kapcsolatban volt, erre utalhat, hogy haláláról – miután a diakovári és a csanádi püspököknek, azaz Kertizának (Krtizának) és Christovichnak írtak levelet, akik egykor szintén pécsi kanonokok voltak és Agyich mindkettejük tiszteletére szerzett egy-egy költeményt (1. sz. melléklet 3. és 6. vers) – az éneklókanonoknak, Mitterpachernek írtak (ezeknek a leveleknek a fogalmazványát a fent említett *Protocollum* 192–193. oldalára bemásolták).

¹³⁹ http://hu.wikipedia.org/wiki/Jaroslaus_Kapeller [2015.01.29.]

¹⁴⁰ http://hu.wikipedia.org/wiki/Jaroslaus_Kapeller [2015.01.29.]; Vö. EMÖDI 2014. 17. (Jaroslay: *Philosophia historico dogmatica*); 209. (Jaroslaus a S. Alexio: *Philosophia historico dogmatica*. Posonii, 1746.)

¹⁴¹ <http://lexikon.katolikus.hu/S/Schmitth.html> [2015.01.29.]; vö. EMÖDI 2014. 224. Schmitth Agyichnak tanára volt Nagyszombatban. Vö. PAPP 2003. 208. (44. sz. jegyzet); Agyich diplomája 1759-ből a PEL PKL MGLT Fasc. CCI. Nr. 26. Schmitth *Pro-Cancellarius et Facultatis Theologiae decanus* aláírásával. Vö. itt 120–123. tétel.

Sor-szám	Az Elenchus-ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
74	Katona Synopsis Chronot~ (?)	Katona István: <i>Synopsis chronologica Historiarum ad sublevandam memoriam historiophilorum... Pars I-II. Tyrnaviae, 1745. (1771-1773)</i> ¹⁴²
75	EjUSD~ Diss. De Mantvet~ (?) Evang~	Katona István: <i>Dissertatio de mansuetudine Evangelica, sacramenti poenitentiae ministris non minus utili, quam necessaria... Budae, 1785</i> ¹⁴³
76	Item Hist. Pragmat.	Katona István: <i>Historia Pragmatica Hungariae concinnata. Budae, 1784.</i> ¹⁴⁴
77	Kallerii (?) Amenitates Hung~	Kollár Ádám Ferenc: <i>Historiae jurisque publici regni Ungariae amoenitates. 1-2. vol. Vindobonae, 1783.</i> ¹⁴⁵
78	Kramer Hist. Litt.	Krammer Ferenc: ... <i>Institutiones historiae litterariae theologiae Tom I. Budae, 1783, Tom. II. Posonii, 1786.</i> ¹⁴⁶
79	Lamy Coment.	Lamy, Bernard: <i>Commentarius in harmoniam sive concordiam quatuor evangelistarum... Venetiis, 1735.</i> ¹⁴⁷
80	Ladislai Syrm. Status R. Hung.	Sirmiensis (Szirmay) László: <i>Status publicus Regni Hungariae et eius regiminis forma. Viennae, 1784.</i> ¹⁴⁸
81	Letenyi János Appophthegmata (!)	Lethenyi János: <i>Apophthegmata az az ékes, és éles rövid mondások, melyeket hajdan bölcs Plutárkus görög nyelven össze szedett, ő utána Desiderius Erásmus Rotterdámus deák nyelvre által-tett, és szép rövid tanuságokkal meg-bővített; mostan pedig nemzetéhez való szeretetéből magyar nyelvre fordított... Pécs, 1785.</i> ¹⁴⁹
82	Livii Patavini Exercit. Rhetor.	Livius, Titus: <i>Exercitationes rhetoricae in orationes Titi Livii, quibus accedunt Joannis Clerici integrae adnotationes. Patavii, 1759.</i> ¹⁵⁰
83	Lohner Thobiae Instructio Practica	Lohner, Tobias: <i>Instructio practica...</i> ¹⁵¹

¹⁴² Ezt és a következőket vö. a 16. sz. vershez kapcsolódó 71-72. sz. jegyzetekkel. Vö. MÓRÓ 2001. 323. (K66. tétel). Vö. SZINNYEI (1897) 1980-1981. V. 1199.: itt 3 kötet 1771-1775.

¹⁴³ Vö. MÓRÓ 2001. 322. (K61. tétel). Vö. SZINNYEI (1897) 1980-1981. V. 1200. Vö. 72. sz. jegyzet.

¹⁴⁴ Ezt (és bizonyos mértékig és a két előzőt) vö. itt 71. sz. jegyzet.

¹⁴⁵ <http://lexikon.katolikus.hu/K/Kollár.html> [2015.01.09.]

¹⁴⁶ Vagy Krammer Ferenc: *Institutiones historiae litterariae theologiae dogmaticae. Posonii, 1787.*; <http://lexikon.katolikus.hu/K/Krammer.html> [2015.01.04.]; Vö. MÓRÓ 2001. 344. (K494. illetve K495. tétel)

¹⁴⁷ Vö. MÓRÓ 2001. 352. (L85. tétel)

¹⁴⁸ <http://katalog.ub.uni-heidelberg.de/cgi-bin/titel.cgi?katkey=1437679145> [2015.01.09.]; vö. MÓRÓ 2001. 583. (S832 tétel)

¹⁴⁹ <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/1/113974.htm>[2015.01.20.]; címváltozat: *Bibliothecae Samuelis ... Telekii ... pars tertia. 354.: Plutarchus Apophthegmata, az az ékes, éles és rövid mondások, melyeket Desiderius Erasmus Deák nyelvre által tett, és most magyarra ford. Lethenyi János. 8. Pétsét, 1785. Viennae, 1809.* <https://books.google.hu/books?id=UKhFAAAcAAJ> [2015.01.29.]; vö. még e lista utolsó tételével, ill. BRÜSZTLE 1876. II. 474., BRÜSZTLE 1880. IV. 224.;

¹⁵⁰ <http://katalogus.jezsu.hu/jezsu/reszletes3.php?konyv...> [2015.01.29.]

Sorszám	Az <i>Elenchus</i> -ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
84	Lejay Bibl. Rhetor~	Le Jay, Gabriel Franciscus: <i>Bibliotheca Rhetorum, praecepta, et exempla compectens...</i> Venetiis, 1747. ¹⁵²
85	Massilon Fasten Predig. (!)	Massillon, Jean Baptist: <i>Fasten Predigten</i> . Dresden, 1764. ¹⁵³
87	Manutii eplae	Manuzio, Paolo: <i>Epistolarum... libri XII ... Tyrnaviae</i> , 1762. ¹⁵⁴
88	Menochii Comentarius	Menochio, Giovanni Stephano: <i>Brevis Explicatio Sensus Literalis Sacrae Scripturae optimus quibusque Auctoribus per Epitomen Collecta</i> . Coloniae, 1630. ¹⁵⁵
89	Mansii epit. Dnae Mlis	Mansi, Giovanni Domenico: <i>Epitome doctrinae moralis et canonicae ex constitutionibus... Benedicti XIV. ... excerptae a patre Joanne Dominico Mansi</i> . Romae, 1756. ¹⁵⁶
90	Molnár levelei	Molnár János Ker.: <i>Petrovszky Sándor úrhoz Molnár Jánosnak tizen-öt levelei, midőn őt a jó nevelésről való írásra ösztönözné</i> . Pozsony-Kassa, 1776. ¹⁵⁷
91	Melliboei Gram. Hung.	Bél Mátyás: <i>Der ungarische Sprachmeister...</i> Pressburg, 1729. ¹⁵⁸
93	Molnár Funeral. M. Theres.	Molnár János Ker.: <i>Oratio funebris ad solennis exequias Mariae Theresiae...</i> Budae, 1781. ¹⁵⁹

¹⁵¹ Vö. MÓRÓ 2001. 373. (L509. tétel); EMÓDI 2014. 18., 64., 81., 82., 99., 109., 122., 140., 149., 163., 182., 190., 201., 207., 223., 229.; ezek közül több *Instructio practica de confessionibus* címmel, mely az *Instructio practica*, illetve *Instructio practica de confessionibus rite ac fructuose excipiendis...* Dillingen, 1701-től, illetve 1726-tól megjelent 11 kötetes kiadás valamely darabjára utal; Emődinél van 2 kötetes is: Tyrnaviae, 1733.; vö. még: [http://en.wikisource.org/wiki/Catholic_Encyclopedia\(1913\)/Tobias_Lohner](http://en.wikisource.org/wiki/Catholic_Encyclopedia(1913)/Tobias_Lohner) [2015.08.03.]; VARGA 1998. (493. tétel);

¹⁵² A mű későbbi kiadása is ismert, pl. Tyrnaviae, 1767.; <http://www.adamoli.org/libri/cardinale-francescano-gesuita/PAGE1849.HTM> [2015.08.03.]; vö. EMÓDI 2014. 4. (Le-Jay: Bibliotheca Rhetorum), 115. (Jay: Bibliotheca Rhetoru~).

¹⁵³ <http://konyvtar.sze.rke.hu/szombathely/index.jsp>[2015.08.03.]; vö. EMÓDI 2014. 86.: Massilion Predigten

¹⁵⁴ Vö. MÓRÓ 2001. 396. (M326-327. tétel).

¹⁵⁵ en.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Stefano_Menochio [2015.01.12.] Több kiadás, több címváltozat, pl. *Commentarii totius Sacrae Scripturae Ex optimis... Auctoribus...* Lutetiae Parisiorum, 1719. ld. MÓRÓ 2001. 413. (M684. tétel).

¹⁵⁶ [http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-domenico-mansi_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-domenico-mansi_(Dizionario-Biografico)) [2015.08.03.]; vö. EMÓDI 2014. 17. (Doctrinae Moralis epitome Dominici Mansi), 43., 55., 114., 214. (Epitome doctrinae moralis et canonicae... Tyrnaviae, 1766.), 226. (ue., egy hozzákötött művel), 236.; VARGA 1998. (894., 914. tétel)

¹⁵⁷ Vö. itt 93. tétel; <http://lexikon.katolikus.hu/M/Molnár.html> [2015.01.09.]; csak említés: SZÖRÉNYI 1999b. 130.

¹⁵⁸ 2. kiadás: Meliboeus névvel: Kolozvár, 1731.: mek.oszk.hu/03600/03630/html [2015.01.12..]; vö. EMÓDI 2014. 86.: Meliböi Ungarischer Sprach Meister.

¹⁵⁹ Vö. itt 90. tétel; <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/m/m16663.htm> [2015.01.14.]; vö. MÓRÓ 2001. 420. (M836. tétel).

Sor-szám	Az <i>Elenchus</i> -ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
97	Pázmán Péter Predikációi	Pázmány Péter: <i>A romai anya-szent-egyház szokásából minden vasárnapokra... rendelt evangéliomokról predikációk...</i> Pozsony, 1636. ¹⁶⁰
98	Pollingenii Zodiacus Vitae	Manzoli, Piero Angelo (=Marcello Stellato = Marcellus Palingenius Stellatus): <i>Zodiacus vitae, hoc est de hominibus vita, studioque miribus optime instituendis...</i> ¹⁶¹
99	Paravichini Polyanthea de concord. SS. Canonu~	Paravicini, Giovanni Paolo (= Paravicinus, Johannes Paulus): <i>Polyanthea sacrorum canonum coordinatorum, qui in conciliis generalibus ac provinciabilibus...</i> Neo-Pragae, 1708. ¹⁶²
100	Papanek Reges Slavoru~	Papanek, Georgius: <i>De regno, regibusque Slavorum... Quinque Ecclesiis</i> , 1780.
101	Ejusd~ Descriptio Cottus Baranya	Papanek, Georgius: <i>Geographica descriptio comitatus Baranyensis. Quinque Ecclesiis</i> , 1783. ¹⁶³
102	Paulini orationes	Paulinus a S. Josepho (Chelucci Paulino): <i>Orationes viginti tres habitae in archigymnasio Romanae sapientiae</i> . Ulmae, 1785. ¹⁶⁴
103	Pastor Fido Ital.	Guarini, Giovanni Battista: <i>Il Pastor fido</i> 1589. ¹⁶⁵
105	Pouget Instit. Cath	Pouget, Franciscus Amatus (Pouget, François-Aimé): <i>Institutiones Catholicae in modum Catheseos, in quibus quidquid ad religionis historiam & ecclesiae dogmata, mores, sacramenta, preces, usus & ceremonias pertinet...</i> Ex Gallico... Nemausi, 1765. ¹⁶⁶
106	Promptuarium Bibl~ Jacobi de Königsegg	Koenigsegg et Rotenfels, Johannes Jacobus, comes: <i>Promptuarium sacrum biblicum, in quo universus textus biblicus ordine alphabetico via concorditiali expositus una cum apparato...</i> Salisburgi, 1661. ¹⁶⁷

¹⁶⁰ <http://lexikon.katolikus.hu/P/Pázmány.html> [2015.01.09.]; több későbbi kiadás, pl. Nagyszombat, 1698., 1768. Vö. MÓRÓ 2001. 470. (P210 tétel); GÓZSY-VARGA 2009. 40., 47., 280., 288.; GÓZSY-VARGA 2011. 511. 14. sz. jegyzet; EMŐDI 2014. 55., 89., 110., 120., 142., (153.?), 162., 167., 168., 185., 211.

¹⁶¹ Velence, 1536 (?), Basel, 1543 után sokszor, több nyelven is kiadták, főleg protestáns országokban (a mű 1559-ben indexre került) http://en.wikipedia.org/wiki/Pier_Angelo_Manzolli [2015.01.14.]

¹⁶² <https://books.google.hu/books?id=5ywBi9Mq-c0C&pg=PA222&lpg=PA222&dq=polyanthea> [2015.01.29.]

¹⁶³ SZINNYEI (1905) 1980–1981. X. 381.; <http://lexikon.katolikus.hu/P/Papánek.html> [2015.01.13.]; BRÜSZTLE 1880. IV. 62–65.; HORVÁTH 2010a.; vö. FRANKOVIĆ 2012. 10.

¹⁶⁴ Vö. MÓRÓ 2001. 129. (C333. tétel); EMŐDI 2014. 20., 82.; talán inkább az volt meg Agyich könyvtárban, amelyet Conradi Norbert adott ki: Chelucci Paulinus *Orationum in Romano sapientiae archigymnasio recitatorum...* (2. vol.) Budaë, 1754. http://hu.wikipedia.org/wiki/Conradi_Norbert [2015.01.13.]; vö. még SÁRKÖZY 2008. 57., 81., 190.

¹⁶⁵ Vö. még későbbi kiadások; <https://archive.org/details/ilpastorfidodel00guargoog>; http://fr.wikipedia.org/wiki/IL_pastor_fido [2014.04.12.]

¹⁶⁶ http://reader.digitale-sammlungen.de/en/fs2/object/display/bsb10347726_00002.html [2015.08.03.]; vö. VARGA 1998. (313. tétel)

¹⁶⁷ http://books.google.hu/books/about/Promptuarium_sacrum_biblicum... [2015.01.13.]; vö. EMŐDI 2014. 15.

Sorszám	Az <i>Elenchus</i> -ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
107	Peichich Mahomedani Instructio	Peichich Kristóf (= Peichich , Cristophorus): <i>Mahometanus dogmatice et catechetice in lege Christi ... instructus.</i> Tyrnaviae, 1717.
108	Priletzki De sacram. in gen. et specie	Prileszky János: <i>Tractatus theologicus de sacramentis (in genere et in specie ...)</i> Tyrnaviae, 1757. ¹⁶⁸
109	Peichich concord. Orthod. Patru~ Orient.	Peichich Kristóf (= Peichich, Cristophorus): <i>Concordia orthodoxorum patrum orientalium et occidentalium, in eadem veritate...</i> Tyrnaviae, 1730. ¹⁶⁹
110	Paffendorf de officio hominis, et civis	Puffendorf (Pufendorf), Samuel von: <i>De officio hominis et civis juxta legem naturalem...</i> Amstelodami (?), 1673. ¹⁷⁰
113	Piselli (?) Theol. Mor.	Piselli, Clemens: <i>Theologia moralis summa...</i> Venetiis, 1762. ¹⁷¹
115	Pomei (?) Syntaxis ornata	Pomey, Francisco: <i>Syntaxis ornata, seu de tribus Latinae linguae virtutibus...</i> Tyrnaviae, 1773. ¹⁷²
118	Salviani opera	Salvianus Sanctus: <i>Salviani presbyteri Massiliensis: opera omnia...</i> Tyrnaviae, 1752, 1754. ¹⁷³
119	Schwarz ort (?) et occas. Transylv.	Schwarz, Gottfried: <i>Originum et occasuum Transilvaniae auctore Laurentio Toppeltino recensio critica...</i> Rintelli, 1766. ¹⁷⁴
120	Schmid Tract. de Iure, Grat. et Incarn.	Schmitth Miklós: <i>Institutiones theologicae... 1. tom. Tractatus de divina gratia, 2. tom. Tractatus de jure et justitia.</i> Tyrnaviae, 1756., 1760.; Schmitth Miklós: <i>Institutiones theologicae... Tractatus de augustissimi verbi divini mysterio.</i> Tyrnaviae, 1757. ¹⁷⁵
121	Idem de fide, spe, et charitte	Schmitth Miklós: <i>Institutiones theologicae... Tractatus de virtutibus theologicis fide, spe et charitate.</i> Tyrnaviae, 1755. ¹⁷⁶
122	- Eppi Agrienses	Schmitth Miklós: <i>Episcopi Agrienses...</i> Tyrnaviae, 1768. ¹⁷⁷

¹⁶⁸ <http://lexikon.katolikus.hu/P/Prileszky.html> [2015.01.12.]; vö. VARGA 1998. (910. tétel)

¹⁶⁹ Vö. itt 107. tétel; <http://lexikon.katolikus.hu/P/Peichich.html> [2015.01.05.]; SZINNYEI (1905) 1980–1981. X. 695.; AIGL 1838. 89.; BRÜSZTLE 1874. I. 574., BRÜSZTLE 1876. II. 420–421.; vö. FRANKOVIĆ 2012. 10.

¹⁷⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Samuel_von_Pufendorf [2015.01.13.]; vö. MÓRÓ 2001. 501. (P829. tétel).

¹⁷¹ http://opac.sicilia.metavista.it/opac_sicilia/opaclib... [2015.08.03.]; vö. EMÖDI 2014. 65.; VARGA 1998. (881. tétel.)

¹⁷² Vö. MÓRÓ 2001. 494. P670. tétel; VARGA 1998. (1432. tétel.)

¹⁷³ Vö. MÓRÓ, 2001. 543 S80. tétel; EMÖDI 2014. 80., 99.; VARGA 1998. (268. tétel.)

¹⁷⁴ Vö. MÓRÓ 2001. 566. S529. tétel; http://www.balassikiado.hu/BB/netre/Netre_kulcsar/Anno.htm [2015.02.01.]

¹⁷⁵ Vö. MÓRÓ 2001. 559. S387. tétel; <http://lexikon.katolikus.hu/S/Schmitth.html>; Szinnyeinél mindhárom külön tétel: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/s/s23184.htm> [2015.08.03.]; VARGA 1998. (866., 867. tétel); ezt és a következőket vö. itt 73. tétel.

¹⁷⁶ <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/s/s23184.htm> [2015.01.31.]

¹⁷⁷ Vö. MÓRÓ 2001. 559. (S385. tétel); EMÖDI 2014. 92.; VARGA 1998. (742. tétel.)

Sor-szám	Az Elenchus-ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
123	- A. Eppi Strig~	Schmitt Miklós: <i>Archi-episcopi Strigonienses... Tyrnaviae</i> , 1758. ¹⁷⁸
124	Szalágyi Status Eccl Panon	Szalágyi István (Salagii): <i>De Statu Ecclesiae Pannonicae libri septem. Quinque Ecclesiis</i> , 1777-1784.
125	Item diss. De columna Rom.	Szalágyi István (Salagii): <i>De columna Romana milliaria ad Budam nuper reperta dissertatio. Quinque Ecclesiis</i> , 1780. ¹⁷⁹
126	Schanza Theol. Moral.	Schanza, Wenceslaus (Venceslaus): <i>Moralis Christiana in systema redacta. Viennae</i> , 1785. ¹⁸⁰
127	Szvorényi Causa (?) Relig~	Szvorényi József: <i>Causa (!) religionis contra libertinos defensa. Budae</i> , 1779. ¹⁸¹
128	Sandini diss. Hist.	Sandini, Antonius: <i>Disputationes historicae ad vitas pontificum Romanorum... Ferrariae</i> , 1742. ¹⁸²
129	Szentek lajstroma Kricsecz (?) István	Baranyi Pál: <i>A szentek lajstroma, azaz minden napra rendeltetett elmélkedések. Jean-Etienne Grouzez francia művének latin mása után ford.... Tyrnaviae</i> , 1713. ¹⁸³
130	Szerdahelyi hist. Uhranie	Szerdahelyi (Szerdahely) György Alajos: <i>Historia (Historia poetica) Uraniae Musae, quam inter Deos Deasque Planetarias recens detexit Herschelius... Viennae</i> 1787. ¹⁸⁴
131	Soisson Pastoral. Ital.	Languet, Jean Joseph: <i>Instruction pastorale de... évêque de Soisson... Rheims</i> , 1719. ¹⁸⁵

¹⁷⁸ Vö. MÓRÓ 2001. 559. (S380. tétel).

¹⁷⁹ AIGL 1838. 116-119.; BRÜSZTLE 1874. I. 58.; ÁRVAI 2010.; <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szalágyi.html> [2014.09.12.]; mek.oszk.hu/03600/03630/html [2015.01.05.] Kapcsolatukhoz még: PEL PKL MGLT Fasc. CDLVII. No 1. NB: Agyich 1789. szept. 7-én kelt *Testamentum*-a, illetve utána jelzet nélkül: *Rationes super executione Testamenti ...* 3. oldalán: R₃ *Vigore ejusdem puncti 8. canonico Szalágyi tradita: unum par cultrorum argenteorum, pyxis, crucula, annulus.*

¹⁸⁰ <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/searchresults?query=Wenceslaus+Schanza> [2015.08.03.]; VARGA 1998. (889. tétel)

¹⁸¹ Vagy Szvorényi József: *Causa religionis contra Helv. et Augustanae confessionis cultores...* Budae, 1781 <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szvorényi.html> [2015.01.12.]

¹⁸² Későbbi kiadásai is ismertek: <http://opac.regione.veneto.it/SebinaOpac/Opac?action=search...> ; https://books.google.hu/books?id=IvoG_vukj...; vö. EMÓDI 2014. 18., 80. 92., 106., 122. (ez Tyrnaviae, 1749.); VARGA 1998. (777. tétel); vö. még Sandini, Antonius: *Disputationes historicae ad vitas ... pontificum Romanorum... Cassoviae*, 1753. (tézisek nélkül) <http://www.arcanum.hu/oszk/lpext.dll/Petrik/b005.../d090?fn=document-frame.htm&f=templates&2.0> [2015.02.01.]

¹⁸³ mek.oszk.hu/03600/03630/html/b/b01010.htm [2015.01.07.]

¹⁸⁴ <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szerdahelyi.html> [2015.01.12.] Vö. SZÖRÉNYI 1999a. 106., 120.; TÓTH 2007. tanulmány: 20-44.; szövegközlés: 70-83. (az 1788-ban megjelent *Sylva Parnassi Pannonii* részeként); vö. még TÓTH 2009. 274-340., különösen 297-300.

¹⁸⁵ <https://books.google.hu/books?id=EJOvBXNKYjEC&printsec=frontcover&dq=jean+joseph+languet&hl=fr&sa=X&ei=QIK0VKSMElIHywOQIILoAg&ved=0CB4Q6AEwAA#v=onepage&q=jean%20joseph%20languet&f=false> [2015.01.10.]; ennek volt olasz kiadása.

Sorszám	Az <i>Elenchus</i> -ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
133	Taucher De poëmis (!) parvulor~	Taucher Mihály: <i>Dissertatio inauguralis theologica de poenis parvulorum sine baptismo...</i> Quinque Ecclesiis, 1778. ¹⁸⁶
135	Tyrimi (?) coment in Script. Sacra	Tirin, Jacques: <i>...in Sacram Scripturam commentarius...</i> Venetiis, 1731. ¹⁸⁷
137	Tilkovszki cuta (?) Anime	Tylkowski (Tilkovszky, Tilkowsky), Adalbertus (Albertus, Wojciech): <i>Cura medica animae, sive de malo, malique causis et remediis. Opusculum aureum.</i> Tyrnaviae, 1752. ¹⁸⁸
139	Theoria aequationum (?) Martinovics	Martinovics Domonkos Ignác: <i>Theoria generalis aequationum omnium graduum novis illustrata formulis, ac iuxta principia sublimioris calculi finitorum deducta.</i> Budae, 1780. ¹⁸⁹
140	Thomassin in Concilia Rna (?) sub Symmacho (?)	Vö. Thomassin, Louis de (Thomassin, Ludovicus): <i>Dogmatum theologorum tomi tres.</i> Venetiis, 1730.
141	- Dissertatio de Guotte (?) convoc. Concil.	Vö. Thomassin, Louis de (Thomassin, Ludovicus): <i>Dogmatum theologorum tomi tres.</i> Venetiis, 1730. ¹⁹⁰
145	Vizer Herm. N. T. et praenotiones Hermeneut~	Vizer Ádám János (Vizer, Adamus): <i>Hermeneutica sacra Novi Testamenti in tres partes divisa.</i> Budae et Posonii 1784–1785.; <i>Praenotationes hermeneuticae Novi Testamenti...</i> Budae, 1777. ¹⁹¹
147	Vitezovits Kronika Horvatska	Ritter Vitezović, Pavao: <i>Kronika, aliti szpomenek vszega szveta vekov.</i> ¹⁹²

¹⁸⁶ Vö. MÓRÓ 2001. 621. (T68. tétel); <http://lexikon.katolikus.hu/T/Taucher.html> [2015.01.13.]

¹⁸⁷ Vö. MÓRÓ 2001. 632. (T260. tétel).

¹⁸⁸ Vö. EMÓDI 2014. 57., 219. (címadatok a 2. helyről); VARGA 1998. (661. tétel); ilyen című művet nem találtam a következőkben: darowski.jezuici.pl/teksty/contribution.doc; <http://www.zedlerlexikon.de/index.html?c=blaettern&zederseite=ze440093...> [2015.02.01.]

¹⁸⁹ MÓRÓ 2001. 402. (M467. tétel); vö. http://hu.wikipedia.org/wiki/Martinovics_Ignác [2015.02.07.] Martinovicsot 1780-ban Bródba (Slavonski Brod) helyezték.

¹⁹⁰ E kettőt vö. MÓRÓ 2001. 629. (T210. tétel); az említett mű 3. kötete egy részének lehetnek önállóan kiadott fejezetei.

¹⁹¹ Vö. 74., 75. sz. jegyzet; MÓRÓ 2001. 664. (V285., V286. tétel); a Praenotationes-hoz: vö. EMÓDI 2014. 38. (Wizer formában)

¹⁹² Címváltozat: Kronika aliti spomen vsega svieta vikov. Frankovics György szerint a könyvgyűjteményben található két horvát könyv egyike; kéziratos tanulmánya ezen részét volt szíves számomra lefordítani: „Pavao Ritter Vitezović teljesen átvette Antun Vramec (1538-1588) Kronikájának a szövegét (Zagreb 1696, újra nyomtatva 1744.). Az előszóiban... kimondja „Nagyobb rész Vramec paptól átvéve”, amely akkor már igen ritka könyvnek számított...” Vö. FRANKOVIC 2012. 4. Az internetes forrásban kétség nélkül Vitezović művének tartott könyvnek volt egy harmadik, 1762-es kiadása is. http://hu.wikipedia.org/wiki/Pavao_Ritter_Vitezović [2015.02.07.] Ritter, Paulus más művei: MÓRÓ 2001. 528. (R444–449. tétel). Vitezović Oddilyenja sigetskoga perva csetiri dila... 1684-ben Linzben, majd egy évvel később Bécsben jelent meg, Radonay (Radanay) Mátyás Ignác pécsi püspöknek szóló ajánlással; a Horvát Tudományos Akadémia (HAZU) könyvtárában lévő mű egykor Barichevich zágrábi pap és tudós irodalomtörténész könyvtárának része volt. Vö. itt 26. sz. jegyzet. <http://katalog.hazu.hr/WebCGI.exe?Tip=Listic&Jbmg=069324&Baza=1;>

[http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/106/pc010676.html;](http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/106/pc010676.html)

Sor-szám	Az <i>Elenchus</i> -ban szereplő szerző és cím	Azonosított szerző és cím
149	Zakon czrkveni	<i>Zakon crkveni</i> ¹⁹³
150	Zsivich Dogmat	Zsivics Mátyás (Zsivics, Matthias): <i>De dogmatis orthodoxae religionis... I–X. köt. 1789–1794.</i> ¹⁹⁴
151	Zimányi Carmin	Zimányi István Lajos (Zimanius, Stephanus Ludovicus): <i>Carminum Libri IV. Vacii, 1784.</i> ¹⁹⁵
152	Zsidó ször-tartási Letenyei	Lethenyi János: <i>A zsidóknak szokási és szertartási, melyeket ugyan a zsidóságból megtért Medicei Pál olasz nyelven kiadott, és azon nyelvről deákra fordított Rosthy Miklós; mostan pedig magyar nyelvre által tette és a zsidó Talmudból s egyébűmmen kiszedegetett némely toldalékokkal megbővítette.</i> Pécs, 1783. ¹⁹⁶

4. számú melléklet

Morei verse és az Ms 767 vers összehasonlítása;
az első oszlopban a sorok számával

	Michael Josephus Morei verse	Ms 767
1	Jam satis est lusum: non hoc vult ludicra Tempus	Iam satis est lusum, non hos vult ludicra tempus
2	Tristia sunt tristi verba canenda die.	Tristia sunt tristi verba canenda die.
3	Pastores vestro licet ignoscere Vati	Pastores vestro licet indulgere Poetae
4	Si nec festivè, si nec ut ante canat.	Si nec festivae, si nec utante ¹⁹⁷ canat.
5	Tristia non semper nos odimus; ipsaque damna	Nubila non semper nos odimus, ipsaque damna

http://hr.wikipedia.org/wiki/Pavao_Ritter_Vitezović;

<http://www.moljac.hr/biografije/vitezovic.htm>; <http://www.hic.hr/books/latinists/01latin.htm> [2015.02.08.]; vö. még SZÖRÉNYI 2002.; BENE 2012.

¹⁹³ Frankovics György szerint a két horvát könyv egyike. Vö. FRANKOVIĆ 2012. 4.

¹⁹⁴ Vö. 16. sz. jegyzet; <http://lexikon.katolikus.hu/Z/Zsivics.html> [2014.09.22.]; AIGL 1838. 116., 122–123. 147.; BRÜSZTLE 1874. I. 62–63., 620–621.; SZINNYEI (1914) 1980–1981. XIV. 1946.; HORVÁTH 2010b; csak rövid említés: SÁRKÖZY 1983. 248.; SÁRKÖZY 2008. 81. (itt téves keresztnévvel). Agyich és Zsivics kapcsolatához még: PAPP 2003. 211. (63. sz. jegyzet); PEL PKL MGLT Fasc. CDLVII. No 1. NB: Agyich 1789. szeptember 7-én kelt *Testamentum*-a (melynek végrehajtásával megbízta Kollert és Marevich-ot): 13. pont: Zsivicsnek hagyja arany óráját; ugyanitt jelzet nélkül: *Rationes super executione Testamenti...* 3. oldalán: S₃ *Vigore ejusdem puncti* 13. *Orszagianis tradita Porcellana inaurata et canonico Zsivics Horologium aureum.*

¹⁹⁵ <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/z/z31209.htm> [2015.01.12.]; vö. SZÖRÉNYI 1999a. 107–108.; TÓTH 2014. 201–304.

¹⁹⁶ <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/l/113974.htm> ; <http://lexikon.katolikus.hu/L/Lethenyi.html> (rövidebb címmel, de – valószínűleg tévedésből – 1793.) [2015.08.03.] Vö. SÁRKÖZY 2008. 80–81.

¹⁹⁷ Nem egyértelmű, h az olvasat: *utante* vagy *ut ante*, mint Morei-nél; lejjebb *ab ipsis* szintén egybeírtnak tűnik.

	Michael Josephus Morei verse	Ms 767
6	Nescio quid blandum√ dum memorantur, habent.	Nescio quo blandi, dum memorantur, habent.
7	Interdum lacrymae √ lacrymis explentur ab ipsis	Interdum Lachrimae, Lachrimis relevantur ab ipsis
8	Interdum curas mulcet & ipse dolor.	Interdum curas, mulcet et ipse dolor.
9	Jam notum√ quae causa, meis sit quaestibus, & jam	Iam notum, quae causa meis sit quaestibus, et jam
10	Quod flendum vestra nomen in aure sonat.	Quod flendum vestra nomen in Aura sonat.
11	Ille hujus, qui nuper erat, pars inclyta coetus,	Ille hujus qui nuper erat, pars inclyta coetus,
12	Hujus deliciae qui modo Collis erat,	Hujus deliciae qui modo collis erat,
13	Thyrsis, amor Phoebi, Silvarum gloria Thyrsis,	Thyrsis amor Phoebi, silvarum gloria Thyrsis,
14	Thyrsis Pastorum Pieridum que decus,	Thyrsis Pastorum Pieridumq~ decus
15	Occidit! heu quali tristamur funere! Tuque oh	Occidit! heu quali tristamur funere! Tuq~ Oh
16	Arcadia infelix quo viduata viro es!	Arcadia infelix quo viduata viro es!
17	Infelix! dum tot, dum talia pignora defles;	Infelix: dum tot, dum talia pignora defles,
18	Nota nimis propriis incipis esse malis.	Nota nimis propriis incipis ¹⁹⁸ esse malis.
19	Nec tantum ut Mater ploras maestissima ; nunc Te	Nec tamen ut Mater ploras moestissima, nunc te
20	Amisso gnatam ceu Patre flere decet.	Amisso gratam ceu Patre flere decet.
21	Hunc inter primos dudum ostentare solebas,	Hunc inter primos dudum ostentare solebat ¹⁹⁹ ,
22	Qui Te iterum nobis instituire √ Patres.	Qui te iterum nobis restituere, Patres.
23	Debetur Patribus per Nos reverentia primis;	Debetur Patribus per nos reverentia primis:
24	Exemplis illi Nos docuere suis.	Exemplis illi nos docuere suis.
25	Quod sumus; interdum quod carmina nostra leguntur	Quod sumus, ²⁰⁰ interdum quod carmina nostra leguntur
26	Arcades, istorum cura, laborque fuit.	Arcades, istorum cura laborque fuit.
27	Nunc quantum exemplar, quae gaudia rapta dolemus,	Nunc quantum exemplar quae gaudia rapta dolemus,
28	Quod bona in hoc uno non reditura viro!	Quod bona in hoc uno non reditura viro!
29	Fas Oratorem , fas est lugere Poetam;	Fas Sophocleum fas est lugere Poetam
30	Nomine, scitis enim , dignus utroque fuit.	Nomine dignus enim Unicus ille fuit.
31	Qui gestus, quae vox, quae gratia frontis, & oris,	Qui gestus, quae vox quae gratia frontis et oris, ²⁰¹

¹⁹⁸ Bizonytalan olvasat.

¹⁹⁹ Bizonytalan olvasat.

²⁰⁰ Az *interdum* előtt: *qu* – áthúzva

	Michael Josephus Morei verse	Ms 767
32	Qui lepor in verbis√ dum loqueretur, erat.	Qui decor ²⁰² in verbis, ²⁰³ dum loqueretur erat.
33	Nunc quo que cum recito mihi Thyrsis adessee videtur;	Nunc quoq~ cum recito mihi Thyrsis adessee videtur,
34	Fallor? an herboso sedit & ille thoro!	Fallor! an herboso sedit et ille thoro!
35	Fallor? adest, plausus prae eunt, plausus que sequuntur!	Fallor! adest, plausus proeunt, plaususq~ sequuntur,
36	Dulcia num ne audis carmina? Thyrsis adest.	Dulcia nonne audio carmina, Thyrsis adest.
37	Heu miser o √ pietas cur sic illudit amori ?	Heu miseros, pietas cur sic deludit amantes?
38	An ne illum visum est interiisse parum?	An ne illum vistum est interiisse parum?
39	AEger erat; flebant illo aegrotante Camoenae;	AEger erat, flebant illo aegrotante Camoenae
40	Flebat inornatis Delius ipse comis.	Flebat et in comptis ²⁰⁴ Delius ipso ²⁰⁵ comis.
41	Pastores, Nymphas que dolor torquebat amarus,	Pastores Nymphasq~ dolor ²⁰⁶ torquebat amarus,
42	Pascebat moestas Pan quo que moestus oves.	Pascebat moestas Pan quoq~ moestus oves.
43	Sed tot vota hominum, ipsorum tot vota Deorum	Sed tot vota hominum ipsorum tot vota Deorum
44	Flectere crudeles nil valere Deas.	Flectere crudeles nil ²⁰⁷ valere Deas.
	Heu dolor, heu pietas! Tu nos melioribus annis	
	Deferis? Ah fletus dicere plura vetat.	
	Quisquis ades nostris modo fletibus adjice fletu;	
	Ferreus es certè qui modo flere negas.	
45	At quid inutilibus nemus hoc agitare querelis?	At quo inutilibus nemus hoc turbare querelis?
46	Quin Cineri justas reddimus inferias	Quin cineri justos redimus usq~ vices
47	Stat vetus innuptae prope Palladis antra Theatrum;	Stat vetus innuptae prope Palladis antra Theatru~:
48	Fons ibi non unus , densa que sylvia viret	Fons ubi consistens ²⁰⁸ densaq~ sylvia viret

²⁰¹ Bizonytalan olvasat.

²⁰² Átírt szó; a Morei-vers megfelelő helye segített kiolvasni, h az előzőleg leírt szó *lepor* volt.

²⁰³ Ezen a helyen *verbo*, átírva: *verbis*.

²⁰⁴ Ha jól láttam, kétszeresen átírt szó, a második alkalommal az *m* főléírva: *comptis* – *cooptis* – *comptis*.

²⁰⁵ Sic!

²⁰⁶ A következő sor két szavával kezdték: *Pascebat maestas*, majd áthúzták, alatta újra kezdték a sort.

²⁰⁷ A *nil i*-je fölött háztető-forma jellel.

²⁰⁸ Erősen bizonytalan olvasat, a *Fons* után *ibidem nullus* – áthúзва, főléírva a fenti két szó.

	Michael Josephus Morei verse	Ms 767
49	Manibus hunc sacrum nostri voluere parentes	Manibus hunc Sacrum nostri voluere ²⁰⁹ Parentes
50	Esse locum, insignes hic posuere Viros.	Esse locum insignes hic posuere ²¹⁰ viros.
51	Rarus honor, solis concedendus que Poetis:	Rarus honor, solis concedendusq~ Poetis:
52	Ut rari Vates , sic quo que rarus honos;	Ut rarus vates, sic quoq~ rarus honos;
53	Nam si de numero selegeris Arcadas omni	Nam si de numero seponas ²¹¹ Arcades omni
54	Quae canat in Sylvis plurima turba sumus;	Quae canat in sylvis plurima turba sumus;
55	Sed quorum aeternam mereantur nomina vitam,	Sed quorum aeternam mereantur nomina vitam
56	Vix decimum supra primus & alter erit.	Vix decimus supra primus et alter erit.
57	Hic celebres multă scribemus in arbore versus,	Hic celebres multa scribimus in arbore versus.
58	Quos cythara Thyrsis, quos cecinit que tuba.	Quos cithara Thyrsis quos cecinitq~ tuba.
59	At que utinam possemus iisdem incidere truncis	Atq~ utina~ possemus iisdem incidere truncis
60	Carmina, quo subito fusa furore dedit!	Carmina, quo subito fusa furore dedit
61	Mox inter scriptas fabricabitur urna Cupressus	Mox inter scriptas fabricabitur una Cupressus
62	Rustica; sed veri quae sit amoris opus.	Rustica, sed veri quae sit amoris opus.
63	Sculptilis in medio Cytharam confringat Apollo	Sculpti si in medio citharam confringat Apollo
64	Moesta que circumstet Turba Heliconiadum.	Moestaq~ circumstet turba Heliconiadum
65	Tyrsidis ă laeva stet dulcis cura Poesis	Tyrsidis a leva stet dulcis cura Poesis
66	Cura stet ă dextris non minor aequa Themis.	A dextris cura stet pietatis honos.
67	Utque magis pateant . Sacră caput ille coronă,	Utque ²¹² magis placeat. Sacra caput ille corona,
68	Lancibus, & gladio praegravet iste manus.	Nudatumq~ caput sustenet ²¹³ ista manus
69	Extinctis supra facibus, positis que sagittis	Distinctis supra facibus positisq~ ²¹⁴ sagittis
70	Caecus & illacrymans conspiciatur amor.	Coecus et illachrimans conspiciatur amor.

²⁰⁹ *posuere* – átírva két betűje, így: *voluere*. Vö. a következő sorral.

²¹⁰ *reposuere* – átírva, így: *hic posuere*, a *hic i*-je fölött a hosszúságot jelenő vonallal.

²¹¹ Bizonytalan olvasat.

²¹² Bizonytalan olvasat, talán a *t* átírva.

²¹³ Bizonytalan olvasat, *porriget* – áthúzva, föléírva: *sustenet*.

²¹⁴ Számomra felismerhetetlen szó átírva: *positisq~*.

	Michael Josephus Morei verse	Ms 767
71	Nec minus & fratres adsint: Risusque, Jocusque,	Nec minus et fratres adsint risusq~ jocusq~
72	Quos tamen agnosci vix dolor ipse sinat.	Quos tamen agnosci vix dolor ipse sinat.
73	Post ubi funereis conspersam floribus urnam	Post ubi funereis conspersam floribus Urna~
74	Lacte Sacerdotes, proluerintque mero;	Sacrorum Cultor lacte meroq~ rigat:
75	Ante illam agrestem de more sacrabimus aram:	Ante illam agrestem de more sacrabimus Aram:
76	Quisquis adest ^v faveat, nos nova pompa vocat.	Quisquis adest, faveat nos nova pompa vocat.
77	Parte hac Uranius , parte hac adstabit Alexis	Parte hac Laurindus, parte hac adstabit Alexis ²¹⁵
78	Dignus amicitia flebit uterque sua.	Notus amicitia flebit uterque sua.
79	Illis caeptus amor pueris: mox tempore longo	Illis coeptus ²¹⁶ amor pueris, mox tempore longum
80	Crevit, & extincto in Thyrside vivit adhuc.	Crevit, et extincto ²¹⁷ Thyrside vivit amor.
81	Stabit & Aglauro , lectaeque ex ordine Nymphae,	Et Corilla aderit; lectaeq~ ex ordine Nymphae,
82	Quae molli intextent florea sarta manu.	Quae molli ²¹⁸ intextent florea sarta manu.
	Ipsa chori princeps, tanto viduata marito	
	Carmina cum lacrymis cum prece thura dabit.	
83	Nec deerit Custos lauro redimitus, & illum	Nec deerit custos Lauro redimitus, et illum
84	Flebilis hinc cinget, cinget & inde chorus	Flebilis hinc cinget, cinget et inde chorus
85	Dumque alii tibi dona ferunt, dumque ossa piabunt,	Dumq~ alii tibi dona ferunt, dumq~ ossa piabunt,
86	Dicemus laudes, O bone Thyse , tuas.	Dicemus Laudes maxime Thyse tuas.
87	Et prius in sterili nascentur littore pisces	Et prius in sterili nascentur littore pisces
88	Nutriet Arcadicas aequoris unda feras;	Nutriet Arcadicas aequoris unda feras;
89	Ante diem tenebrae, tenebras adducet Apollo,	Ante diem tenebrae, tenebras aducet Apollo,
90	Flammaque cum gelidis foedus inibit aqua:	Flammaq~ cum gelidis foedus inibit aquis
91	Immemores laudum quam simus, Thyrsi , tuarum	Immemores Laudum quam simus Thyse ²¹⁹ tuaru~

²¹⁵ Mellette a verstól balra, (talán) más kézírással: P. Bardiera.

²¹⁶ Bizonytalan olvasat, talán átírva, a Morei-vers megfelelő helye segített kiolvasni.

²¹⁷ Thyrside előtt in – áthúzva.

²¹⁸ A szó második l-je beszúrva.

²¹⁹ Sic!

	Michael Josephus Morei verse	Ms 767
92	Excidat ex isto quam tua fama loco.	Excitat ²²⁰ ex isto quam tua fama loco.
93	Donec producet sacros haec sylva Poetas;	Et dum producet ²²¹ sacros haec sylva ²²² Poetas
94	Grata Juventuti carmina donec erunt;	Grata juventuti carmina donec erunt;
95	Semper apud Vates; meritō celebrabere: semper	Semper apud vates; merito celebrabere semper ²²³
96	Addiscet numeros laeta juventa tuos.	ediscet ²²⁴ numeros laeta juventa tuos.
97	Sic Tibi solemnes quoties statuemus honores	Sic tibi solemnes quoties statuemus honores
98	Dicemus laudes, O bone Thyrsi , tuas.	Dicemus laudes O bone Thyrsē tuas.
99	Turba frequens Thyrsin, Thyrsin nemus omne sonabit:	Turba frequens Thyrsin Thyrsin nemus omne sonabit.
100	Thyrsin clamabunt littora, Thyrsin aquae	Thyrsin clamabunt littora, Thyrsin aquae
101	Postremūm tumulo mos est superaddere carmen;	Postremum tumulo mos est superaddere carmen
102	Plura quod includat, sed breve carmen erit.	Plura quod includat sed breve carmen erit
103	Hic jacet immiti consumptus funere Thyrsis.	Hic jacet imiti ²²⁵ prostratus funere Thyrsis
104	Quis sit ab hoc uno noveris Arcadia ^v .	Quis sit ab hoc uno noveris Arcadium.

FORRÁSOK – RÖVIDÍTÉSEK

BML	Baranya Megyei Levéltár, ma a Magyar Országos Levéltár Baranya Megyei Levéltára
Ms	Manuscriptum
OSZK	Országos Széchényi Könyvtár
PEK TGYO KK	PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, Történeti Gyűjtemények Osztálya, Klimó Könyvtár
PEK TGYO Kt	PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, Történeti Gyűjtemények Osztálya, Kézirattár
PEL	Pécsi Egyházmegyei Levéltár

²²⁰ Számomra felismerhetetlen szó átírva: *excitat*, de esetleg *excidat* is lehet.

²²¹ *producent* – átírva: *producet*.

²²² *hos illa* (?) – átírva, illetve áthúzva, föléírva: *haec sylva*.

²²³ *et discet* – áthúzva, melléírva: *semper*; vö. a következő sorral.

²²⁴ *Temperos* – áthúzva, aláírva: *ediscet*.

²²⁵ Az *m* fölött a betű kettőzésére utaló jellel.

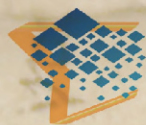
- PKL MGLT Pécsi Káptalani Levéltár, Magánlevéltár
 Mutatókönyvek
 Fasc. CCI. Nr. 22. – Agyich keresztlevelének másolata
 Fasc. CCI. Nr. 26. – Agyich diplomája
 Fasc. CDLVII. – Agyich Stephani canonici
 Nr. 1. NB Testamentum cum actis executionalibus...;
 R₃ ... Canonico Szalágyi;
 S₃ ... Orszagianis ... Canonico Zsivics;
 T₃ Elenchus ...
 Fasc. CDLXXXIV. Nr. 1. – Inventarium rerum mobilium...
- PMKL Piarista Rend Magyar Tartománya, Központi Levéltár
- IRODALOM**
- AIGL 1838. AIGL, Paulus: Historia brevis venerabilis Capituli Cathedralis Ecclesiae Quinque-Ecclesiensis a prima ejusdem origine usque ad finem anni 1838. Quinque-Ecclesiis, Typis Lycei Episcopalis, 1838.
- ÁRVAI 2010 ÁRVAI Tünde: Szalágyi István. In: PL 2010. II. 228–229.
- BARTAL 1872 BARTAL Antal: A római történetírók. *Philologiai Közlemény*, 1872/1–2. 19–36. (http://epa.oszk.hu/02300/02382/00007/pdf/EPA_02382_phil_kozl_1872_01-02_019-036.pdf) [2015.01.04.]
- BENE 2012 BENE Sándor: Illíria, vagy amit akartok. A karlócai békét követő viták az egykori hódoltság déli határvidékének politikai berendezkedéséről. In: *Identitás és kultúra a török hódoltság korában*. Szerk. ÁCS Pál – SZÉKELY Júlia. Budapest, 2012. 446–469.
- BERNÁT 2007 BERNÁT Péter: A legendától a valóságig: a Csörsz-árok. *Múlt-kor*, 2007. szeptember 20. (<http://mult-kor.hu/cikk.php?id=18364>) [2015.01.07.]
- BERNÁT 2011 BERNÁT Péter: Csörsz-árok, az elfeledett ókori védelmi vonal. (<http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2011/1/BernatP.pdf>) [2015.01.07.]
- BILIĆ 2009 BILIĆ, Anica ured.: Stjepan Adžić. Prozna djela. Sabrana djela I. Drenovci, 2009.
- BILIĆ 2010 BILIĆ, Anica ured.: Stjepan Adžić. Okružnice i dopisi. Sabrana djela II. Drenovci, 2010.
- BILIĆ 2011 BILIĆ, Anica ured.: Stjepan Adžić. Prigodnice. Sabrana djela III. Drenovci, 2011.
- BORSY 1973 BORSY Károly: A pécsi nyomdászat kezdetei. Pécs, 1973.
- BORSY 1991 BORSY Károly: A XVIII. század második felének két püspöke. In: *A Pécsi egyházmegye schematizmusa 1991*. Szerk. FRICSY Ádám. Pécs, 1991. 99–122.
- BRÜSZTLE 1874–1880 BRÜSZTLE, Josephus: Recensio universi cleri cleri dioecesis Quinque-Ecclesiensis. T. I–IV. Quinque-Ecclesiis, Typis Lycei Episcopalis C. Ramazetter, 1874–1880.
- DELBÓ 1991 DELBÓ Rita: Pécsi olasz nyomtatvány 1781-ből. *Magyar Könyvszemle*, 107. (1991):1–2. 126–127.

- DIXON 2006 DIXON, Susan M.: Between the Real and the Ideal. The Accademia degli Arcadi and its Garden in Eighteenth-Century Rome. Cranbury, NJ, 2006
<https://books.google.hu> [2012.05.06.]
- EMŐDI 2014 EMŐDI András: A nagyváradi egyházmegye alsópapságának könyvkultúrája. 18. századi plébániai könyvjegyzékek, személyi gyűjtemények fennmaradt kötetei. Budapest–Szeged–Nagyvárad, 2014 (Adattár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 19/4.)
<http://mek.oszk.hu/12700/12790/12790.pdf> [2015.01.10.]
- ENGEL 1781 [ENGEL János József]: Illustrissimo ac Reverendissimo... Paulo Ladislao e Comitibus Eszterházy de Galantha... dum solemnium inaugurationis suae... celebrat Typographus Quinque Ecclesiensis, J. J. Engel, 1781.
- FALLENBÜCHL 1988 FALLENBÜCHL Zoltán: Magyarország főméltóságai 1526–1848. Budapest, 1988.
- FALLENBÜCHL 1994 FALLENBÜCHL Zoltán: Magyarország főispánjai 1526–1848. Budapest, 1994.
- FEDELES 2011 FEDELES Tamás: A pécsi káptalan és tagjai Klímo püspök idejében. *Jelenkor*, 54. (2011): 5. 515–523.
- FEJÉRDY–SOÓS 2011 FEJÉRDY András – SOÓS István: Klímo György és Giuseppe Garampi. In: *Klímo György püspök és kora. Egyház, művelődés, kultúra a 18. században. A 2010. október 14-én, Pécsen, Klímo György pécsi püspök születésének 300. évfordulójára megrendezett tudományos konferencia tanulmányai*. Szerk. POHÁNKA Éva – SZILÁGYI Mariann. Pécs, 2011. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 9.) 125–141.
- FRANKOVIĆ 2012 FRANKOVIĆ, Đuro: Zlatna zrnca za hrvatska srca. Knjižnica i djelovanje neolatinskog pjesnika Stjepana Adžića. 2012. [Kézirat]
- GIORGETTI VICHI 1977 GIORGETTI VICHI, Anna Maria, a cura di: Gli Arcadi dal 1690 al 1800. Onomasticon. Roma, 1977.
<http://www.accademiadellarcadia.it/doc/Gli.arcadi.dal.1690.a.l.1800.LD.pdf> [2015.01.09.]
- GÓZSY–VARGA 2009 GÓZSY Zoltán – VARGA Szabolcs: Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a Pécsi Egyházmegyében (1738–1742) Pécs, 2009. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis V.)
- GÓZSY–VARGA 2011 GÓZSY Zoltán – VARGA Szabolcs: Papi műveltség a pécsi egyházmegyében a 18. század első felében. *Jelenkor*, 54. (2011): 5. 509–515.
- HORÁNYI 1795 HORÁNYI, Alexius: Nova memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum. Pars I. Pestini, 1795.
- HORÁNYI 1808 HORÁNYI, Alexius: Scriptorum Piarum scholarum liberaliumque artium magistri quorum ingenii monumenta exhibet... Pars I. Budaë, 1808.
- HORVÁTH 2012 HORVÁTH Gyula Csaba: A báni méltóság a XVIII. században. In: *Tanulmányok. Történettudományi Doktori Iskola. Asteriskos 2. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar doktori iskolák tanulmányai*. Szerk. BÁRDOSI Vilmos. Budapest, 2012. 59–67. (szijarto.web.elte.hu/program/horvath_bani_meltosag.pdf) [2015.01.04.]

- HORVÁTH 2010a HORVÁTH István: Papanek György. In: PL 2010. II. 73.
- HORVÁTH 2010b HORVÁTH István: Zsivics Máttyás. In: PL 2010. II. 427.
- JELENITS 1969 JELENITS István: A latin nyelvű epigramma a tizenharmadik századi piaristák költői gyakorlatában. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 73. (1969):2-3. 176-198.
- KOLLER 1804 KOLLER, Josephus: Prolegomena in historiam Episcopatus Quinqueecclesiensis. Posonii, Typis Joannis Michaelis Landerer, 1804.
- KOVÁCS 1990 KOVÁCS Sándor Iván: Kutattam Árkádiában én is... Adalékok a magyar Árkádia-kutatáshoz. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 94. (1990):5-6. 711-723.
- MADAS 1978 MADAS József: Pécs-belváros telkei és házai. Adatgyűjtemény. Pécs, 1978.
- MOREI 1762 MOREI, Michaelis Josephi: Arcadiae custodis generalis Carmina. (Ed. 3.) Romae, Typis Josephi et Philippi de Rubeis, 1762. (http://books.google.hu/books?id=wGZEAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=fr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false) [2012.03.02.]
- MÓRÓ 2001 MÓRÓ Mária Anna: A Pécsi Egyetemi Könyvtárban őrzött Klimó-könyvtár katalógusa. I. A könyvek szerzői betűrendes katalógusa. Pécs, 2001. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 1.)
- MÓRÓ é. n. A pécsi püspöki könyvtár (Klimó Könyvtár) Kézirattára. Pécs, é.n. [Kézirat] (www.lib.pte.hu/tgyo/system/files/kezirattar_katalogus.pdf) [2015.01.07.]
- NAGY 2009 NAGY Imre: Klimó György. A pécsi Püspöki Könyvtár és az irodalmi műveltség. (Ötöröny XII.). *Pécsi Szemle*, 12. (2009):4. 14-29.
- NAGY 2013 NAGY Imre: Ötöröny. A pécsi irodalmi műveltség a kezdetektől a huszadik századig. Pécs, 2013.
- NAGY 2010 NAGY Imre Gábor: Főispánok, megyei. In: PL 2010. I. 242-243.
- NYIKUS 2006 NYIKUS Norbert: A veszprémi püspökség állapota Bajzáth József püspökségének kezdetén, 1777. *Egyháztörténeti Szemle*, 7. (2006.):1. 110-125. (<http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/nyikus.htm>) [2015.01.07.]
- PAPP 2003 PAPP Zsófia, T.: Agyich István kanonok élete és versei (könyvtári adatok alapján). In: *A Koller József emlékkonferencia (Pécs, 2002. október 24-25.) válogatott előadásai*. Szerk. FONT Márta - VARGHA Dezső. Pécs, 2003. (Tanulmányok Pécs történetéből. 13.) 201-245. (<http://www.pecstortenete.hu/index.php/95-tanulmanyok/193-t-papp-zsofia-agyich-istvan-kanonok-elete-es-versei-konyvtari-adatok-alapjan>) [2015.08.03.]
- PAPP 2010 PAPP, Zsófia: Život i poezija kanonika Stjepana Adžića (na osnovi bibliografskih podataka). In: *Stjepan Adžić. Okružnice i dopisi. Sabrana djela II*. BILIĆ, Anica ured. Drenovci, 2010. 97-147.
- PETROVICS 1983 PETROVICS Ede: A pécsi káptalani házak. Pécs, 1983. (Dunántúli Dolgozatok. C. Történettudományi sorozat 1.)

- PL 2010 Pécs Lexikon. Főszerk. ROMVÁRY Ferenc. I-II. kötet. Pécs, 2010.
- POHÁNKA 2010 POHÁNKA Éva: Vizer Ádám János. In: PL 2010. II. 396.
- SÁRKÖZY 1983 SÁRKÖZY Péter: Et in Arcadia ego. Magyarok és a XVIII. századi Itália. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 87. (1983):1-3. 238-251.
- SÁRKÖZY 2008 SÁRKÖZY Péter: „Az olasz negédes kertjében” Olasz-magyar kulturális kapcsolatok és az arkádikus költészet hatása a 18. századi magyar irodalomban. Budapest, 2008. (Olasz irodalom, kultúra és művészetek)
- SCHMELCZER-POHÁNKA 2012 SCHMELCZER-POHÁNKA Éva: „Boldog idők! Amikor az értelem intézményekben támogatásra lel. (...) Egyik fény gyújtja a következőt.” A pécsi püspöki könyvtár története (1774-1945). Pécs, 2012. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 10.)
- SZINNYEI 1891-1914 SZINNYEI József. Magyar írók élete és munkái. I-XIV. kötet. Budapest, (1891-1914) 1980- 1981. (<http://mek.niif.hu/03600/03630/html>) [2012.03.14.]
- SZÖRÉNYI 1993 SZÖRÉNYI László: Epikus témák a pécsi latin nyelvű bukolikában. In: SZÖRÉNYI László: *Hunok és jezsuiták*. Budapest, 1993. 140-144.
- SZÖRÉNYI 1999a SZÖRÉNYI László: Latin költészet 1770 és 1820 között. In: SZÖRÉNYI László: *Studia Hungarolatina. Tanulmányok a régi magyar és neolatin irodalomról*. Budapest, 1999. 97-120.
- SZÖRÉNYI 1999b SZÖRÉNYI László: Latin nyelvű Arkádia a tizenharmadik századi Magyarországon. In: SZÖRÉNYI László: *Studia Hungarolatina. Tanulmányok a régi magyar és neolatin irodalomról*. Budapest, 1999. 121-133.
- SZÖRÉNYI 1999c SZÖRÉNYI László: Neolatin lírai költészet a XVIII. századi Magyarországon. In: SZÖRÉNYI László: *Studia Hungarolatina. Tanulmányok a régi magyar és neolatin irodalomról*. Budapest, 1999. 134-146.
- SZÖRÉNYI 2002 SZÖRÉNYI László: Paulus Ritter Szent László életrajza. In: SZÖRÉNYI László: *Philologia Hungarolatina*. Budapest, 2002. 111-118.
- TÓTH 2004 TÓTH Sándor Attila: Rómából a pannon Arkádiába. Patachich Ádám fiók-Arkádiája: Nagyvárad-Kalocsa. Budapest, 2004. (METEM-könyvek 46.)
- TÓTH 2007 TÓTH Sándor Attila: Az ég múzsája és planétája: Urania. Szerdahely György csillagászati tankölteményei az 1781-ben felfedezett Uránusz bolygó mitológiájáról és a csillagászat ősi voltáról. Szeged, 2007.
- TÓTH 2009 TÓTH Sándor Attila: A szép-jó hatalma és a jezsuita szellem. Szerdahely György költészetelmélete és poézise. Budapest, 2009. (METEM-könyvek 66.)
- TÓTH 2014 TÓTH Sándor Attila: A piarista rend 18. századi poétái. Budapest, 2014. (Latin humanitas, neolatin poézis I/2.)
- VARGA 1998 VARGA András: A szeged-alsóvárosi ferences rendház könyvtára 1846. Szeged, 1998. (Olvasmánytörténeti dolgozatok VIII.) (<http://mek.oszk.hu/03200/03251/03251.htm>) [2015.02.01.]
- ZAPPI-MARATTI 1833 Rime dell'avvocato Gio. Batt. Felice ZAPPI e di Faustina MARATTI sua consorte, aggiuntevi altre poesie de' piu celebri dell'Arcadia di Roma. Napoli, [s.n.], 1833. (<https://books.google.hu/books?id=0ZdgFSvaLEUC&pg=PA29&lpg=PA29&dq=rime+zappi+maratti&source...#v=onepage&q=rime%20zappi%20maratti&f=false>) [2015.01.06.]

A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 13.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

